

BILD: GOOGLE EARTH, ANNA TÄRNHUVUD. ILLUSTRATION OCH MONTAGE: GP

Skolklasser isolerades trots kritik – experimentet pågick i över 20 år

GP granskar: De romska barnen skulle få utbildning och bli en del av det svenska samhället. I en helt egen klass skulle några av de mest utsatta ges möjlighet till en bättre framtid. Men GP:s granskning visar att det snarare rörde sig om ett misslyckat experiment. Barnen isolerades i en egen byggnad där de undervisades av en romsk familj som under många år inte hade någon formell utbildning. Få av eleverna fick betyg för att söka en gymnasieutbildning. För många har livet kantats av kriminalitet, fattigdom, missbruk och psykisk ohälsa. Trots flera varningar fortsatte verksamheten – i över 20 år. Hur kunde det ske? Och hur har det gått för barnen? Del 1, sidorna 6–11

Nils, 6, får inte träffa sin familj

Nyheter: När sexårige Nils hämtades på skolan av socialtjänsten hade han bott nästan halva sitt liv hos sina farföräldrar. Två år senare har Nils fortfarande inte fått prata med sin farmor och farfar.

Del 1, sidorna 16-17

Protester mot nedskärningar

Nyheter: I sju av tio kommuner har skolan och förskolan det tuffare ekonomiskt än förra året. I går samlades cirka 500 lärare Gustav Adolfs torg för att protestera mot det under parollen "Vi räcker inte till".

Del 1, sidorna 12-13

Sprider attacker på sociala medier

Nyheter: Flera personer i Hässelby ska den senaste tiden ha utsatts för attacker som filmats och spridits på sociala medier. Nu har polisen omhändertagit en minderårig – misstänkt för dåden.

Del 1, sidan 14

Från succé till krisföretag

Ekonomi: Från storslagna planer på snabb expansion till varsel och akut ekonomisk kris. Volvo Cars partner Northvolt måste spara samtidigt som de har många pågående ärenden hos Kronofogden.

Del 1, sidorna 22-23

INLÄMNING PÅGÅR Vi söker modern design

Våra kunder efterfrågar det bästa av svensk och internationell design – möbler, mattor, glas, keramik, belysning, silver och smycken. Välkommen till världens äldsta och Sveriges största auktionshus.

Erik Bilén, filialchef Göteborg | 0720-83 85 09 | erik.bilen@auktionsverket.com
auktionsverket.com

Stockholms
Auktionsverk
est. 1674

Skulle få en bättre framtid – isolerades i misslyckat projekt

Genom en helt egen skolklass skulle de romska barnen utbildas, bli en del av det svenska samhället och ges möjlighet till en bättre framtid. I stället isolerades de med obehöriga lärare i en egen byggnad långt ifrån andra elever. GP har granskat ett experiment med romska skolbarn i en kommunal grundskola som trots återkommande kritik fick pågå i över 20 år. Många av eleverna hamnade i missbruk, kriminalitet och fattigdom.

Några av de tolv barnen står, andra sitter på det som på många sätt är ett typiskt skolfoto från början av 2000-talet.

Men något sticker ut. Vissa elever är tonåringar medan barnen på främsta raden är i lågstadieåldern. Dessutom tillhör alla den nationella minoriteten romer.

13-årige David Taikon är en av de som ler störst. Han drömmer om en framtid som kock. Men när vi träffar honom drygt 20 år senare är han någon helt annanstans.

– För mig gick det dåligt.

– Jag är trött på det här livet. Jag tröttnade egentligen för länge sedan.

Han har på sig kriminalvårdens grå mjukisdress. Besöksrummet är vitt och avskalat förutom hyllan med leksaker som vittnar om att barn ibland hälsar på sina föräldrar här.

David lämnade grundskolan utan betyg för att kunna söka till gymnasiet. Han gifte sig som 15-åring, fick missbruksproblem och avtjänar nu det senaste av en rad fängelsestraff.

David Taikon var ett av över 100 romska barn som under åren 1994 till 2017 gick i Roma kulturklass.

Många av barnen behövde stöd utöver det vanliga och klassen var ett försök att

få dem att klara skolan. Genom åren har den också hyllats och lyfts fram som ett gott exempel. Men GP:s granskning visar att det snarare rörde sig om ett misslyckat experiment.

Barnen isolerades i en egen byggnad där de undervisades av en romsk familj som under många år inte hade någon formell utbildning.

Få av eleverna fick betyg för att söka en gymnasieutbildning. För många har livet kantats av kriminalitet, fattigdom, missbruk och psykisk ohälsa.

Trots flera varningar fortsatte verksamheten – i över 20 år. Det som skulle bli inkludering blev i stället exkludering.

För att förstå hur vi hamnade här måste vi backa bandet.

Fram till 1960-talet var romer i Sverige så gott som utestängda från bostäder och skolgång. Många bodde fortfarande i tält eller husvagnar. Förhållandena kunde vara miserabla, med små barn som frös ihjäl under de kalla månaderna. I bland annat området runt det som i dag är Enskededalen i Stockholm fanns sådana romska läger.

Samtidigt kämpade personer som Katarina Taikon för att romer skulle få tillgång till bostäder och skola på samma villkor som alla andra svenskar.

1960 kom myndigheter i Stockholm fram till att staden behövde ”inrikta alla krafter på att lösa zigenarbarnens skolgångsproblem” för att ”uppnå nästa generations fullständiga uppgående i samhället”.

Det här sättet som myndigheterna formulerade sig på gav ringar på vattnet som syns än i dag. Rädslan för att förlora sin kultur är en förklaring till varför vissa romer varit skeptiska till myndigheter och skolväsendet.

När de romska familjerna fick tillgång till bostäder bodde många av dem kvar i området runt Enskededalen.

30 år senare var rektorn på Nytorpsskolan i Enskededalen bekymrad över att flera av de romska eleverna på skolan hade en hög frånvaro.

På ett personalmöte i april 1994 lyfte hon fram en möjlig lösning – den så kallade ”zig-klassen”. Tanken var att den skulle bli en sluss in till vanliga klasser.

”Skolledningen upplever detta som en nödlösning, bättre än ingenting”, står det i underlaget till en rapport från Skolverket från 1999.

Liknande försök fanns på andra håll i landet, men nu tänkte man annorlunda. Barnen skulle undervisas enligt läroplanen men även på romska och lära sig mer om romsk kultur. En viktig kugge var det romska par som hjälpte till att starta klassen och som höll i undervisningen.

Ingen av dem hade någon formell lärarutbildning, men mannen hade tidigare varit elev på skolan och båda hade undervisat i modersmål. Senare anställdes även parets barn.

Klassen sågs som en trygg miljö för romska barn. Det var också därför som Soraya Josefssons föräldrar såg till att hon bytte till klassen när hon började högstadiet. Hon var en av de första eleverna.

– De ansåg att det var en bra skola och vi kände lärarna sedan tidigare, säger hon i dag.

Hon var dessutom släkt med flera av klasskamraterna.

– Det var roligt. Ibland skulle man ju ta hand om sina små kusiner och hjälpa dem att rita eller liknande.

Soraya minns att skoldagarna varvades mellan att gå i en ”vanlig” klass, som hon kallar det, och att gå i den romska klassen i en paviljong som låg i ett bostadsområde en halv kilometer från skolan.

Soraya säger att hon helst bara hade gått i den romska klassen, där kände hon

Om granskningen

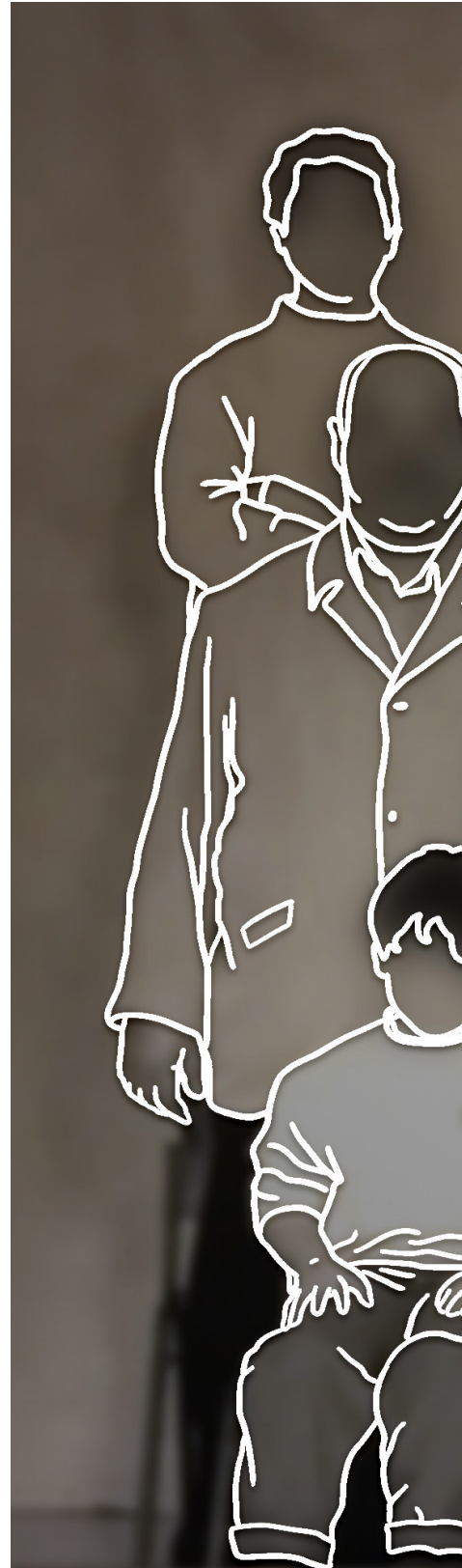
- GP har genom dokumentation hittat 113 elever som vid någon tidpunkt gått i den romska klassen.
- Av dessa har 56 personer fått ett strafföreläggande eller dömts för brott.
- 58 personer har fått betalningspåminnelser för skulder eller krav från Kronofogden.
- 18 personer har dömts för missbruksrelaterat brottslighet eller uppgett missbruksproblematik i kontakt med myndigheter.

sig mer förstådd och det var lättare att hänga med på romska.

– Lärarna tog det lugnt med oss så vi verkligen fick en chans att förstå.

Hon har i dag svårt att minnas detaljer, men berättar om hemkunskapslektioner med romsk matlagning, utflykter till museer och idrottslektioner med promenader.

Soraya fick gå om årskurs nio, och hennes sista termin, 1998, var de tio elever på klasslistan. Den yngsta var nio år medan Soraya var äldst och snart skulle fylla

2. Tjänstefördelning lå 94/95

Den preliminära tjänstefördelningen på hög delades ut. Speciallärartjänsterna fördelas enligt följande:

Rector redovisade idén att skapa en zig-klass, typ lilla klassen, för elever åk 6-9. Främsta målet med en sådan klass är att öka närvaron för de zigeniska eleverna.

Romaklassen, Nytorpsskolan.

Insats:

Liten undervisningsgrupp

Kostnad per barn:

20 000 kr per termin

Total kostnad för läsåret 02/03: 40 000 kr

Debitering:

Skär vid läsårets slut via REX.

Giltighetstid:

Överenskommelsen avser läsåret 02/03

20' (Ht) deb. i dec.
vt deb i maj -03
inkl. REX 030523

David Taikon var en av många elever som bytte skola för att gå i Roma kulturklass. I klassen gick barn från förskoleklass upp till årskurs nio.

BILD: STADSARKIVET STOCKHOLM. ILLUSTRATION: MARIA LOFJÄRD

17 år. Under åren gick flera elever om årskurser och vissa var över 20 år när de slutade.

Soraya minns i dag inte vad hon hade för slutbetyg, men att hon var glad att ha gått ur grundskolan.

– Jag kände bara ”jippi nu slutar jag skolan”.

Enligt den sista betygshandlingen som finns sparad i Stockholms stadsarkiv hade hon inte behörighet att söka till ett nationellt program på gymnasiet. Men hon vill inte lägga någon skuld på sina lärare.

– Det var inte deras fel. Det var mitt eget beslut, säger hon i dag.

Men trots att ett av huvudargumenten för klassen var att fler romska barn skulle få en utbildning, var Soraya inget undantag.

År 2000 blev romer en nationell minoritet i Sverige. Klassen på Nytorpsskolan kallades då Roma kulturklass och lockade allt fler barn – även från andra stadsdelar. Ett av dem var David Taikon som började pendla med tunnelbanan.

– Det var nära. Vi tog tunnelbanan från Skarpnäck till Skärmarbrink, det är bara fem, sex stationer. Och från Skärmarbrink var det två stationer.

Han har svårt att minnas bakgrunden

BILD: MATS ANDERSSON

”*Jag har bara haft positiva erfarenheter av klassen. Och det är därför jag vill lyfta upp det för att jag vet att den har fått mycket kritik och att den har blivit nedstängd.*

David Taikon
Tidigare elev

till skolbytet, men att många släktingar gick i klassen spelade nog in. Det var tryggt att gå ihop med sina kusiner som han hängde med varje dag.

– Vi var ju ändå som syskon vi kusiner.

Han bodde som barn mestadels hos sin farmor, men berättar också att steget till en mörkare värld inte var långt bort.

– Jag har alltid haft kriminalitet runt omkring mig. Jag har alltid haft narkotika runt omkring mig.

Nytorpsskolan fick extra pengar för David och klasskamraterna från andra stadsdelar. Efter 2003 rör det sig oftast om 60 000 kronor om året från barnens hemstadsdelar för merkostnader kopplade till ”liten undervisningsgrupp”, enligt avtalen som sparats i Stockholms stadsarkiv.

För en elev, som behövde extra mycket stöd, rörde det sig om över 200 000 kronor per läsår. Utöver skolpengen fick skolan under åren också ett särskilt bidrag på runt 800 000 kronor för den romska klassen.

När David gick i klassen hade all undervisning flyttats till paviljongen en bit från skolan. Där tillagades och äts även lunchen och de romska eleverna åt inte längre i matsalen tillsammans med de andra barnen på skolan.

– Om jag tänker på det nu så blev vi väl isolerade från andra. Men jag tror inte det är något som någon av oss tog skada av. Som sagt, det var bara fördelar med att gå i den klassen, säger David Taikon.

Liksom flera klasskamrater var David också släkt med lärarna, berättar han. Han tycker att släktbanden enbart var något positivt.

– Då vill man inte visa att man inte kan och man lyssnade mer. Och så var det detta med skammen och att man ska visa respekt.

Orden skam och respekt återkommer flera gånger när David berättar om sina minnen från klassen.

– Man har ju med sig det sedan vi föddes. Vi fick eller kunde inte prata om vad som helst eller säga vilka ord som helst framför lärarna. Med tanke på respekt och skam.

– Så man uppförde väl sig annorlunda i den svenska skolan än vad man gjorde i den romska klassen.

Men David och hans klasskamrater fick inte samma undervisning som resten av eleverna på Nytorpsskolan.

– Idrott hade vi inte. Inte vad jag kommer ihåg i alla fall, säger David Taikon i dag.

Nyheter

GP granskar: Experimentet

När Soraya Josefsson gick i Roma kulturklass åt de romska eleverna i skolans matsal. Senare tillagades och åts lunchen i paviljongen.

BILD: PRIVAT. ILLUSTRATION: MARIA LOFJÄRD

Varför, vet han inte.

– Det kanske berodde på det här med skammen, att man inte ska byta om framför äldre och visa sig i korta byxor och sådant. Ja, det måste nog vara därför.

Klassen skapades för att öka romska barns närvaro i skolan och det finns indikationer på att så också blev fallet – inledningsvis.

Flera personer berättar dock att man senare kunde mötas av tomma lokaler vid oannonserade besök i klassen. Det gällde bland annat Skolinspektionens utredare.

– Det var ett mycket märkligt besök, det minns jag tydligt, säger en i dag pensionerad inspektör till GP.

Enligt David Taikon stängde Roma kulturklass ”ganska ofta” i samband med begravningar.

– Jag var med om det jättemånga gånger. Vi samlades alla på sjukhus om någon var sjuk och så gick det bort folk hela tiden.

Men han säger samtidigt att han aldrig varit i skolan så mycket som han var under åren han gick i Roma kulturklass.

– Som jag ser det så räckte det kanske för oss. Vi fick den utbildningen vi behövde.

Vad menar du när du säger att det räckte?

– Jag tycker inte att vi behövde mer. Vi lärde oss ganska mycket ändå.

Men betygs katalogerna visar en helt

annan bild. De är fulla av streck och underkänt. Davids sista termin hade ingen av eleverna behörighet att söka till ett nationellt program på gymnasiet.

Det blev inte heller någon gymnasieutbildning för David. Någonstans visste han att det aldrig skulle bli så, säger han i dag.

Började många av dina klasskompisar gymnasiet?

– Nej inte från min tid. Inte vad jag vet i alla fall.

När David slutade i klassen hade han redan blivit pappa och var gift enligt romsk sed. Några år senare dömdes han till det första av en rad fängelsestraff.

Men när stadsdelsnämnden under samma period lät göra en utvärdering av klassen var de bristande resultaten inte i fokus.

Utvärderingen, som gjordes med hjälp av Södertörns högskola, var i stället i många delar en hyllning till Roma kulturklass och dess lärare.

”Sammanfattningsvis kan konstateras att det arbete som pågår i Roma Kulturklass på många sätt är unikt och banbrytande, när det gäller romska elevers skolgång”, skrev den doktorand som följt klassen under en längre tid.

I en bidragsansökan beskrev doktoranden klassens romska lärarpar som pionjärer och att de borde få ”möjlighet att fullfölja sitt projekt”.

Fakta: Utbildning är en viktig del i romsk inkluderingsstrategi

- Regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering sjösattes 2012. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.
- Utbildning pekas ut som ”en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma förbättrade levnadsvillkor för den romska befolkningen”.
- Flera olika insatser har gjorts under åren, men fortsatt finns det utmaningar enligt de uppföljningar som har gjorts. Göteborg är en av de kommuner som fått statsbidrag för så kallade brobyggare inom skolan för att förbättra resultaten.

Källor: Länsstyrelsen i Stockholm, regeringen.se

Enligt utvärderingen var klassen en inspiration för andra och hade bidragit till att få de romska barnen till skolan. I många fall ska barnen ha farit illa på tidigare skolor och kommit till klassen med bristande skolkunskaper.

”Det är önskvärt att verksamheten får fortsatt stöd samt att erfarenheterna kan komma andra till del, som exempelvis skolor med romska elever och andra minoritets elever”, blev slutsatsen.

Lärarna beskrev att barnen hölls för sig själva för att få ”lugn och ro” och att det inte var fråga om någon segregation.

Men samma år som utvärderingen publicerades var betygs katalogen fortsatt full av underkända betyg. Och nu började också tillsynsmyndigheterna intressera sig för verksamheten i paviljongen.

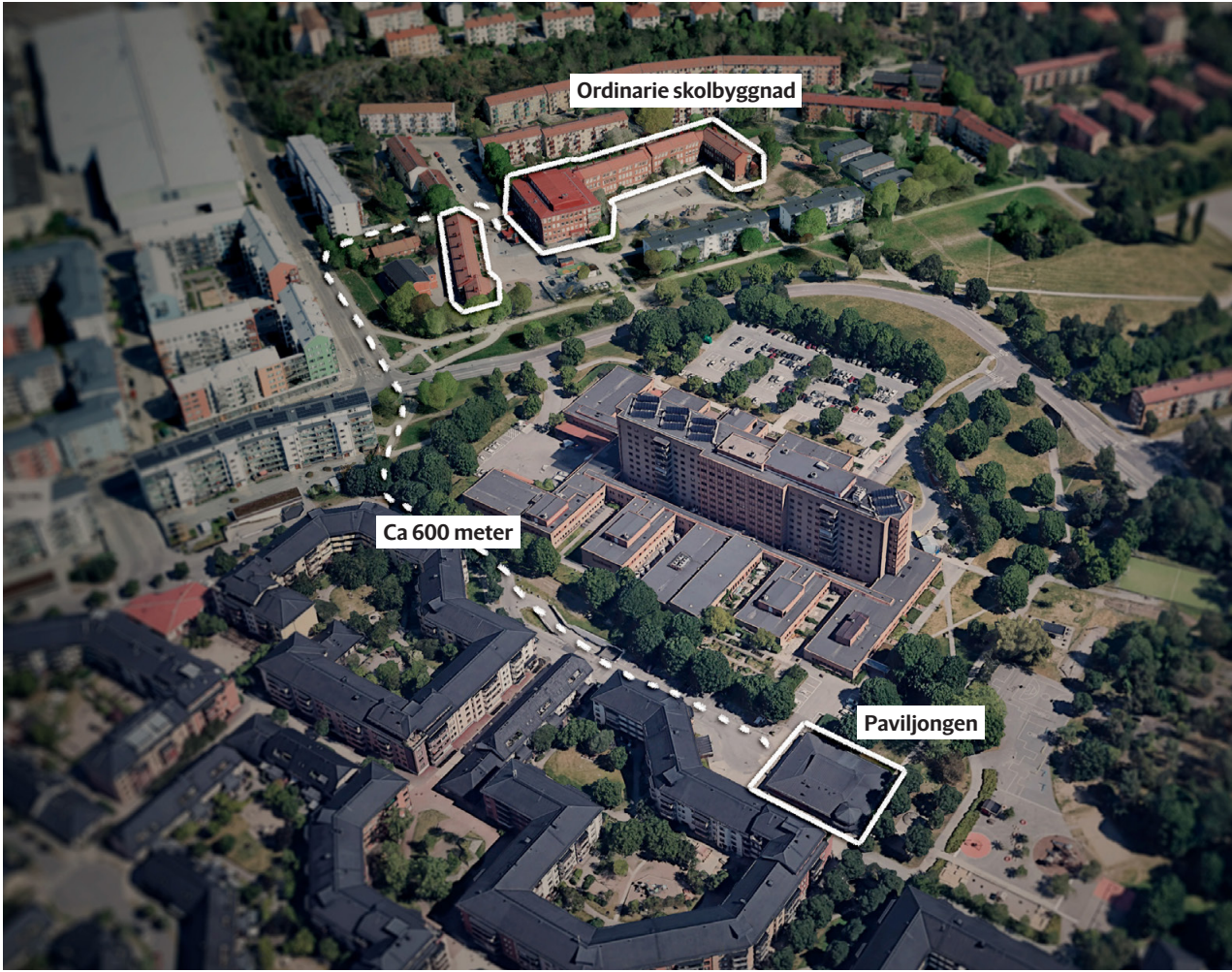
2006 knackade Skolverket på dörren i det som verkar vara den första riktiga inspektionen av klassen. Det landade ett år senare i skarp kritik mot verksamheten:

Eleverna i årskurs nio gjorde inte nationella prov. Ingen elev hade de senaste åren gått ut med fullständiga betyg. Igen elev var behörig till gymnasiet och lärarna var inte utbildade.

Under åren som följde fortsatte inspektionerna och kritiken att komma.

Skolinspektionen 2011: Ingen elev hade lämnat klassen med fullständig betyg.

Paviljongen där de romska eleverna undervisades låg omkring 600 meter från den ordinarie skolan. Byggnadens fönster försågs med luckor – enligt rektorn för att skydda eleverna från omvärlden. BILDER: GOOGLE EARTH, ANNA TÄRNHUVUD, SVT. ILLUSTRATION: ERIK NORMAN

Lärarna hade inte rätt kompetens och det saknades läromedel. Saknades rutiner för att utreda och ge särskilt stöd till elever.

Gång på gång upprepades bristen på godkända betyg och lärare utan rätt kompetens. Men den bilden syntes inte utåt.

2012 beslutade regeringen om en långsiktig strategi för romsk inkludering, där utbildning beskrevs som ett av de viktigaste verktygen.

Den romska klassen beskrevs i reportage som ”unik” och ett lyckat försök att förbättra de romska barnens skolresultat.

”Forskare och rektorer från världens alla hörn, bland annat Ryssland och USA kommer på studiebesök och imponeras av studieresultaten”, skrev exempelvis Amnesty press 2013.

Politiker kom på besök och en av klassens lärare och medgrundare fick flera förtroendeuppdrag och uppdrag som rörde utbildning för den romska minoriteten.

David Taikon slutade skolan strax innan den första kritiska inspektionen av klassen. Han kan i dag inte minnas någon inspektion från tiden han var elev.

– Nej, aldrig. Aldrig.

Minns du om rektorn var och hälsade på ofta?

– Nej, det var inte ofta, säger David med ett skratt.

Men han minns att det var viktigt hur

Det skrevs flera positiva artiklar om klassen. I ett reportage beskrevs den bland annat som ett lyckat försök att förbättra de romska barnens skolresultat.

man uppförde sig om klassen var utanför skolan eller om rektorn kom på besök.

– Jag hade det med mig i tanken i alla fall. Att uppföra mig på ett bra sätt.

Som svar på kritiken köpte utbildningsförvaltningen en skräddarsydd utbildning till lärarfamiljen som gav dem en lärarexamen. Även denna gång vände man sig till Södertörns högskola och samma person som tidigare utvärderat och lovordat klassen.

Man lovade också att barnen skulle inkluderas på den vanliga skolan. Men kritiken fortsatte att komma.

Skolinspektionen 2014: Lärarna saknade rätt utbildning. Låga kunskapsresultat. Bristande stöd för elever som riskerar att inte nå målen.

Den skräddarsydda lärarutbildningen var inte tillräcklig och lärarna saknade fortfarande rätt behörighet. Och trots löftet om att inkludera eleverna på skolan, var de fortsatt kvar i den röda paviljongen och kom så att förbli tills klassen flera år senare stängdes ner.

Vårterminen 2014 skedde en omorganisation och Nytorpsskolan blev Hammarbyskolan Södra.

En morgon i början av juni 2016 knackade två inspektörer från Skolinspektionen på dörren till paviljongen i Dalen. De hade inte berättat i förväg att de skulle komma.

De gallerförsedda fönstren hade då

Utdrag från rapporter och dokument rörande Roma kulturklass

- Som verksamheten utformats, med isolering från övrig verksamhet i Nytorpsskolan och bristande insyn från både stadsdelsnämnds nivå och skolnivå, riskerar elever i Roma kulturklass få sin rätt till utbildning åsidosatt. *Skolverket 2007*

- Inspektörerna uppfattar att verksamhetens främsta syfte är att stärka den romska identiteten och stor vikt läggs vid att i anpassningen av verksamheten utgå från den egna kulturen. *Skolverket 2007*

- Enligt representanten för huvudmannen är elevernas frånvaro periodvis hög, och eleverna kan ibland vara borta från skolan tre veckor i sträck. *Skolinspektionen 2016*

- Det är synnerligen angeläget att skolan vidtar kraftfulla åtgärder för att öka måluppfyllelsen. *Skolverket 2007*

- Eleverna i Roma Kulturklass riskerar att inte få en utbildning som är likvärdig andra utbildningar i grundskolan. *Skolinspektionen 2011*

- Mot bakgrund av att eleverna i mycket liten utsträckning når kunskapskraven är betydelsen av lärare med adekvat utbildning mycket stor. *Skolinspektionen 2012*

- De rutiner som finns på Nytorpsskolan för arbetet med särskilt stöd används inte i Roma kulturklass. *Skolinspektionen 2014*

- Rektorn uppger i intervju att verksamheten i Roma Kulturklass inte får besökas spontant, och varken rektorn eller huvudmannens representanter har således besökt Roma Kulturklass oannonserat. *Skolinspektionen 2016*

- Det var vidare oklart vilket centralt innehåll, och i vissa fall också vilket ämne, som var aktuellt vid respektive lektion. *Skolinspektionen 2016*

- Lärarna arbetar med värdegrunden på ett sådant sätt att elevernas utanförskap förstärks. Arbetet motverkar tillit till samhället utanför den aktuella gruppen och undervisningen befäster en avgränsning från det övriga samhället. *Utbildningsförvaltningen Stockholm 2016*

- Eleven har inte alla baskunskaper, som exempelvis bokstäver, månader och veckodagar. *Intervju med rektor vid en elevs nya skola, Skolinspektionen 2017*

- Eleven har stort behov av anpassad undervisning med material från lägre årskurser för att fylla kunskapsluckor i samtliga ämnen. *Åtgärdsprogram för elev vid ny skola 2017*

- Upplever att han aldrig fått tillräcklig hjälp från samhället för att leva en lagtydlig livsstil. *Personutredning vid Kriminalvården om tidigare elev*

Nyheter

GP granskar: Experimentet

”

Det förekommer att elever från andra länder har kunskapsluckor för att de inte har gått i skola. Men det är ganska ovanligt att många som har gått i en svensk skola har det.

Erik Almqvist
Utredare på Skolinspektionen

försetts med tunga luckor som kunde stängas – enligt rektorn för att skydda eleverna från omvärlden. Men ingen av de 34 inskrivna eleverna var där.

Enligt läraren som fanns på plats, var alla elever på en ”romsk konferens i Paris”. Det var dock ingen skolresa och ingen hade ansökt om ledighet enligt rektorn. Men plötsligt dök en av eleverna trots allt upp – för att hämta sina skor. ”Eleven erbjuds, vad Skolinspektionen kan se, ingen undervisning”, står det i inspektionsprotokollet.

Bristerna var omfattande:
● Bara var fjärde elev i klassen nådde kunskapsmålen i matte, engelska, biologi och fysik.

● I vissa ämnen hade alla elever streck.
● Elever hade gått om årskurser utan att få godkänt.

● Vissa elever skrev inte nationella prov eftersom de inte ”förstår språket”.

● Eleverna arbetade ibland med samma uppgifter – oavsett vilken årskurs de gick i.

● Det saknades salar för NO-ämnen, teknik och idrott.

● Lärarna hade ”bristande kunskap om de regler som gäller vid betygsättning”.

Inspektörerna kunde inte heller hitta några utredningar om behov av särskilt stöd ”trots att 14 av 15 elever i årskurserna 6–9 har haft F i flera ämnen i upp till fem terminer i sträck.”

Klassens lärare uppgav, enligt Skolinspektionen, att de inte tog hjälp av elevhälsan eftersom ”det känns som att elevhälsan är en översittargrupp som är

paragrafryttare och skapar mer problem än de ger hjälp.”

Frånvaron var enligt rektorn orsaken till de låga resultaten, men den registrades inte alltid eftersom vårdnadshavarna inte ville att det skulle skrivas något om barnen. Många elever ska också ha börjat klassen med en bristande skolgång i bagaget. Skolinspektionens samlade bedömning blev att de många allvarliga bristerna utgjorde ”allvarliga hinder för elevernas möjlighet att nå utbildningens mål”.

Efter kritiken gör utbildningsförvaltningen i Stockholm en egen utredning och kommer fram till att verksamheten i Roma kulturklass inte har ”den kvalitet eller likvärdighet som en svensk skola” ska ha.

Året därpå – 2017 – lades klassen ner. Mer än 20 år efter att experimentet startade.

Våren 2024. I paviljongen i Enskededalen finns inga spår kvar av de drygt hundra romska skolbarn som tidigare gått här. Gallren och de vita luckorna som tidigare täckte fönstren är bortplockade. I dag är det i stället en populär öppen förskola.

Den romska klassen skulle ge barnen en chans till en bättre framtid. Trots isolering och upprepade varningssignaler fick det fortsätta i över 20 år – men vad blev facit? När klassen lades ner hamnade de kvarvarande eleverna på flera olika skolor. Stödbehovet för vissa visade sig vara stort.

– Det fanns de elever som en bra bit upp i mellanstadiet inte kunde skriva,

läsa eller räkna på en åldersadekvat nivå, säger Erik Almqvist, utredare på Skolinspektionen som följde upp insatserna för barnen.

Läs- och skrivsvårigheterna fanns i alla åldrar säger Erik Almqvist. Vissa elever hade rena kunskapsluckor.

– Det förekommer att elever från andra länder har kunskapsluckor för att de inte har gått i skola. Men det är ganska ovanligt att många som har gått i en svensk skola har det.

Åtgärdsprogram och stödinsatser sattes in och i vissa fall verkade det ha effekt – även på frånvaron.

– Det fanns elever som fick en högre närvaro bara de bytte skola. De hittade vänner och hittade motivation i skolan, säger Erik Almqvist.

Genom brev, telefonsamtal och sociala medier, försöker vi nå alla 113 tidigare elever som går att hitta i den dokumentation som finns sparad hos Stadsarkivet i Stockholm.

Men få vill prata med oss. Några säger att de inte vill berätta något om det kommer skrivas negativt om klassen. En handfull personer berättar kort om klassen över telefon, men de vill inte ha med sina namn. Ingen av eleverna vi pratar med delar myndigheternas bild av den bristfälliga utbildningen. Men en av de gamla eleverna är inte enbart positiv:

– Det kan vara problematiskt att barn går samtidigt med äldre tonåringar. Det tycker jag i alla fall.

Hen trivdes själv i klassen, men tycker det är problematiskt att ha en klass baserat på etnicitet.

– Jag skulle aldrig själv göra en sådan

klass, med bara en grupp på grund av deras ursprung. Det är inte nyttigt, för svenska samhället är mångkulturellt.

Skulle du vilja ha dina barn i sådan här klass?

– Absolut inte. Man måste lära sig om människor. Så det är viktigt för mig att man är bland olika folk. Så jag skulle absolut inte vilja att mina barn går i sådan här skola.

Inte heller lärarparet som undervisat i klassen under 20-års tid vill medverka i en intervju.

– Det är en åtta år gammal historia som ni försöker göra något nytt om. Huvudansvarig är rektor, säger en av dem och fortsätter:

– Så jag har ingenting att säga till er. Det är passé. Det är något i det förflutna som ni försöker väcka till liv.

Efter att klassen lades ner fick hen i uppdrag att arbeta med romsk inkludering på utbildningsförvaltningen i Stockholm.

Soraya Josefsson, en av de två tidigare elever som inte ber om att få vara anonym, blev ledsen när hon hörde att klassen hade stängts ner.

– Jag tyckte att det var jättesynd. Om jag hade haft barn så hade jag satt dem direkt i den skolan.

Soraya läste aldrig på gymnasiet – det blev bibelskola i stället. Hennes betyg räckte inte för att kunna söka ett nationellt program på gymnasiet, men hon vill inte lägga någon skuld på utbildningen hon fick.

– Lärarna lärde oss jättemycket.

Men betygskataloger som finns sparade visar alltså något annat.

Under flera år har ingen av eleverna som fått betyg nått upp till den behörighet som krävs för att ens kunna söka ett nationellt program på gymnasiet. Det finns inget samlat arkiv för gymnasieutbildningar, men i de handlingar som går att hitta finns få spår av elever som studerat vidare.

Med hjälp av ett intyg med fina omdömen från läraren i klassen, fick Soraya efter skolan jobb i en leksaksaffär och en snabbmatskedja.

– Det var jättebra. Det var ju sådana jobb som man tyckte var kul när man var ung.

Senare jobbade hon som personlig assistent och i skolkök. Nu är hon arbetsökande, men säger att det är svårt utan gymnasiekompetens. Hon trycker ändå på att det var hennes eget beslut att inte läsa vidare och att hon är nöjd med sin utbildning, oavsett betyg.

– Jag är jättestolt över min skolgång som jag hade där i roma-klassen. Det var en helt underbar klass. Jag vill tacka mina lärare.

David Taikon sitter häktad när han med ett långt handskrivet brev svarar att han gärna vill berätta om sin tid i klassen.

– Jag har bara haft positiva erfarenheter av klassen. Och det är därför jag vill lyfta upp det för att jag vet att den har fått mycket kritik och att den har blivit nedstängd.

När vi ses har han börjat avtjäna sitt senaste straff. Han skojar om att domaren

Frågan om rektorn brukade komma på besök får David Taikon att skratta. Han slutade skolan utan att kunna söka till gymnasiet och har avtjänat flera fängelsestraff.

BILD: MATS ANDERSSON

SAMMANSTÄLLNING av uppgifter om betyg

Elevernas namn Personer

BL	EN	HK	IOH	MA	M1	M2	M3	M4	MU	NO	BI	PY	KE	SO	GE	HI	RE	SH	SI	SV	SV2	TN	TK
1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
6	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
11	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
12	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
13	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
14	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
15	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
16	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
17	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
18	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
19	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Betygskatalog - uppgifter om betyg

Elevernas namn Personer

BL	EN	HK	IOH	MA	M1	M2	M3	M4	MU	NO	BI	PY	KE	SO	GE	HI	RE	SH	SI	SV	SV2	TN	TK
1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
6	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
11	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
12	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
13	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
14	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
15	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
16	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
17	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
18	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
19	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Klassens betygskataloger är fulla av underkända betyg, här gulmarkerade.

BILD: STADSARKIVET STOCKHOLM

senast jämförde hans belastningsregister med en telefonkatalog.

Han började röka hasch när han var femton för att vid 27-års ålder gå över till rökeroin.

Tror du att ditt liv hade sett annorlunda ut om du hade gått i en annan skola?

– Jag har tänkt på det. Men jag vet inte om det hade gjort det faktiskt. Jag valde ju att inte gå gymnasiet.

Forskning, som bland annat Skolverket refererar till, visar att barn som inte klarat skolan löper större risk att begå brott och David är långt ifrån den enda före detta eleven från klassen som har hamnat snett.

Av de 113 tidigare elever som gått i Roma kulturklass som GP kunnat hitta, har knappt hälften dömts för brott. Vissa gick en kortare tid i klassen – andra i flera år.

Liksom för David gäller det mestadels trafikrelaterade brott, stöldar eller narkotikabrott, men också domar om grov brottslighet och våldsbrott.

En tidigare elev dömdes till ett långt fängelsestraff för mordförsök efter att ha kört på en anhörig med en bil. En annan misshandlade en kvinnlig familjemedlem som brutit med släkten. Hon ville ”leva sitt liv efter egna önskemål”, men familjen ska inte ha accepterat det. En tredje har dömts för att ha klippt håret av sin tidigare fru för att hon hade träffat en ny man.

Flera av de före detta eleverna säger i olika förhör att de har problem med missbruk och såväl psykisk som fysisk ohälsa.

Flera av de tidigare eleverna har eller har också haft ekonomiska svårigheter vilket visar sig i betalningsanmärkningar och bidragsberoende.

Hur det skulle gått för eleverna om de inte gått i Roma Kulturklass vet vi så klart inte, men klart är att eleverna, enligt flera myndighetsbeslut, inte har fått

den undervisning de enligt lag haft rätt till och att flera lämnade grundskolan utan möjlighet att komma in på gymnasiet.

Flera personer har under åren haft ansvar för klassen. Förutom lärarna har grundskoledirektörer, stadsdelsdirektörer och rektorer avlöst varandra. Som GP i senare artiklar kommer visa, har flera senare gått vidare i sina karriärer – vissa till riktiga toppjobb.

David Taikon säger att han är glad att han kan läsa och skriva och att han hjälper sin fru som inte kan det. Nu planerar han att skriva sin självbiografi.

Han vill inte lägga skulden på någon annan och allra minst den speciella klassen som en gång i tiden skulle hjälpa honom till en bättre framtid.

– Jag skyller inte på dem att det har gått dåligt för oss. Jag skyller på oss själva. Vi har valt själva. De var ändå där och startade en klass och försökte hjälpa oss så gott de kunde.

Men ni fick ju inte samma utbildning som andra barn fick på skolan?

– Men så som jag ser det så räckte det kanske för oss. Vi fick den utbildningen vi behövde och den de kunde ge kanske.

Vad menar du?

– Alltså vi behövde ju inte annat för vi hade tillräckligt. Jag tycker inte att vi behövde mer.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nästa del:

De ansvariga: Det var omöjligt att stänga ner klassen

Hans Peterson Hammer: Ett Stockholmssyndrom – på steroider

Krönika

När bankrånen Janne Olsson 1973 tog gisslan vid Normalmstorg skapades ett begrepp som spred sig över världen, Stockholmssyndromet.

Två decennier senare gav sig tjänstemän och politiker in i ett skolexperiment som utvecklades till ett Stockholmssyndrom på steroider.

Skolbarns framtid förstördes – men i efterhand är de flesta, precis som Janne Olssons gisslan på Kreditbanken, nöjda med sina år på Roma kulturklass.

Det är så klart en paradox. Hur kan man minnas en skoltid med glädje, om den innebar att man isolerades i en paviljong avskild från andra barn och ungdomar? Men det är inte svårt att föreställa sig att det skapas en särskild slags trygghet i en miljö där du varje dag omges av kusiner och vänner. Upplever du dina lärare som schyssta släktingar är det inte konstigt att du i efterhand inte lastar dem för att du varken fick kunskaper eller betyg, tillräckliga för att läsa vidare.

”**Tillsynsmyndigheten gjorde alltså sitt jobb. Men skolan fick ändå leva vidare. I 23 år kunde man slussa vidare ungdomar till ett liv som i många fall har inneburit social misär.**

Men ju mer vi satt oss in i historien om Roma kulturklass desto mer har vi häpnat över att experimentet fick fortgå under så lång tid.

I Sverige finns en nationell strategi för romsk inkludering. Där anges utbildning som ett av de viktigaste verktygen för att romer skall få likvärdiga möjligheter i livet. Experimentet med Roma kulturklass visar att samhället säger en sak – men gör en annan.

Vi har en tillsynsmyndighet som har till uppgift att verka för att alla barn får tillgång till en likvärdig utbildning. År efter år varnade också Skolinspektionen för det som skedde bakom igenspikade fönster i Enskededalen. I larmen hette det att ingen elev gått ut

med fullständiga betyg, att ingen var behörig till gymnasiet och att lärarna var utbildade.

Tillsynsmyndigheten gjorde alltså sitt jobb. Men skolan fick ändå leva vidare. I 23 år kunde man slussa vidare ungdomar till ett liv som i många fall har inneburit social misär. Det är en av poängerna med utbildning, att unga människor skall rustas för ett liv där försörjning förutsätter kunskap och kompetens.

Skolinspektionens larm nådde så klart fram till skoltjänstemän och politiker. Men väldigt lite hände sedan. Nu i efterhand uttrycker flera av dem ånger. De vittnar också om en upplevelse av att det var politiskt omöjligt att dra i handbromsen.

Man kan ju tänka sig att det i en klass där många elever kommer från studieovana hem satsats lite extra på skickliga pedagoger. Eleverna hade också med sig en extra skolpeng som kunde ha finansierat detta. Men istället för att stötta med ämneskunskap sattes fokus på att stärka den romska identiteten.

Därför gavs ansvaret för klassen inte till välutbildade pedagoger utan till en romsk familj med goda kunskaper i romani chib. För att leda detta extremt svåra uppdrag anställdes en städare, en elevassistent och en obehörig hemspråklärare.

Många av eleverna, som David Taikon i dagens reportage, upplevde ändå åren med de romska lärarna som sin tryggaste skoltid. Att han inte läste vidare efter grundskolan beror, enligt honom, inte på den bristande kunskapsnivån i Roma kulturklass.

– Som jag ser det så räckte det kanske för oss. Vi fick den utbildningen vi behövde.

Senare i den här granskningen kommer ni att möta den rumänske professorn Iulius Rostas. För honom är tanken att romska barn inte skulle ha rätt till samma utbildningsnivå som andra barn upprörande.

– Jag brukar vara försiktig med att kalla saker rasistiska, men i detta fall är det exakt vad det är. Och än värre: Det är inte rasism från en individ, utan så kallad institutionell rasism.

– Det görs oftast med goda intentioner: Man vill skydda romsk kultur och identitet och få barnen till skolan. Och det är utmärkt, alla vet att det behövs. Men det är ju inte tillräckligt, de romska barnen har rätt till samma utbildningskvalitet som andra barn.

Hans Peterson Hammer
Grävchef på Göteborgs-Posten

Ansvariga för Romaklassen: Var omöjligt att stänga ner

Barnen skulle hjälpas in i samhället – men få kunde ens söka vidare till gymnasiet. I dag säger rektorn som skapade Roma kulturklass att den "spårade ur". Men hon är inte ensam om att ha varit ansvarig. Trots katastrofresultat överlevde klassen flera skolledningar under drygt två decennier.

– Det fanns politiska åsikter om att detta skulle värnas, säger direktören som till sist slog spiken i kistan.

Ingrid Berglind river av en bit kanelbulle och nyper ihop den till en boll. Det här är ett samtal hon helst hade sluppit.

– Jag brukar inte ha svårt att sova, men sedan ni hörde av er... Jag tror inte att jag drev på tillräckligt. Det är sådana saker jag ligger och tänker på.

För egentligen brinner ju den 82-åriga före detta rektorn för saker som skolplikt. Bara några timmar innan vårt möte sprang hon på några misstänkt skolkande barn och hotade med att ringa deras rektor.

Uteplatsen är högt belägen och vinden småbrakar med violer och rhododendron, pelargoner och kryddväxter. Bortom löjtnantshjartat skymtar Globen.

Det har gått över 20 år sedan Ingrid Berglind "sprang in i väggen", lämnade Roma kulturklass och la rektorskarriären på hyllan.

– Det spårade ur. Fingret blev en arm och guldets blev till sand, säger hon.

Roma kulturklass hade en handfull rektorer genom åren. Ovanför dessa fanns ansvariga tjänstemän och ytterst Stockholms stads skolpolitiker. Flera gick vidare till toppjobb i skolans värld. I dag är många pensionärer, minnena sviktar och få vill diskutera sin egen roll i att klassen hölls vid liv.

Genom de som ändå vill prata, och med hjälp av Stockholms stadsarkiv, framträder en bild av okun-

skap, missriktad välvilja och en annan tidsanda.

År 1996, när klassen var ny, intervjuades dåvarande rektor Ingrid Berglind i en tidskrift från Brottsförebyggande rådet om de "zigeniska barnen" i klassen som hon startat upp.

– Den följer inte skolans regler till punkt och pricka, vilket stör många vänner av ordning. Jag tror att vi måste bli mer ödmjuka inför kulturella skillnader om skolan ska bli attraktiv, sa hon då.

– Några föräldrar vill till exempel inte att deras barn ska delta i gymnastiken. Det krockar med deras traditionella uppfattning om rent och orent. Vi försöker vara flexibla. Ambitionen är att barnen ska gå i skolan och klara det bra.

28 år senare har Ingrid Berglind en annan inställning: Flexibilitet är viktigt, men inte till vilket pris som helst.

– Det fanns lärare som ifrågasatte, "men Ingrid, vad är detta? Vad får de hålla på med?" Men jag sa vänta, vi får vänja oss.

Hennes ursprungsidé var en tillfällig verksamhet, där specialpedagog inkluderades och elever sedan slussades vidare till den vanliga skolan. Men det blev inte alls som hon tänkt sig.

Hur reagerade ni på exempelvis hög frånvaro?

– Inte så strängt som vi borde tror jag, för vi förväntade oss inte ens att

barnen skulle klara av att komma i tid.

I backspegeln ser hon också att de hade overseende med andra brister.

– Man tänkte väl att, "äh, det funkar, de går i skolan i alla fall". Något sådant slappit.

Varför?

– Jag orkade inte. Jag tror det var självbevaringsdrift bara. Och nu får jag ju dåligt samvete. Min självbevaringsdrift borde inte ha nöjt sig.

Ingrid Berglind berättar att hennes sista tid som rektor var så turbulent att hon blev utbränd. Roma kulturklass var en anledning, men inte den enda. Hon menar att klassen borde ha lagts ner när hon slutade vid millennieskiftet.

– Vi var inte osams på något sätt. Men jag fick ju inte in några ungar i den vanliga skolan.

Så varför levde klassen vidare i 17 år till?

Ett par saker återkommer när Ingrid Berglind och hennes efterträdare berättar om Roma kulturklass, som att de kämpade för att föreståndarfamiljen skulle acceptera hjälp från specialpedagoger och för att eleverna skulle gå i den vanliga skolan.

Enligt en tjänsteanteckning från Skolinspektionen år 2011 beskrev grundskoledirektören situationen i Roma kulturklass som "inte den lättaste att hantera" och "under ständig diskussion".

Flera ansvariga pekar också på att ett förtroendegap skulle överbryggas innan man kunde ställa samma krav på dessa romska familjer som på andra. Det ska ha varit vårdnadshavarna som efterfrågade klassen och bilden var att barnen annars inte hade gått i skolan alls.

– Men vad är sämst, att de går i vår klass – och kanske inte når målen – eller att de uteblir helt från skolan, sa också en av klassföreståndarna till DN år 1999.

GP har varit i kontakt med lärarparet som ansvarade för klassen. De har avböjt att medverka i granskningen.

Skolan som klassen tillhörde hette först Nytorpsskolan, sedan Hammarbyskolan södra.

När Gunnar Broo tog över den var det hans första jobb som rektor. I

David Taikon gick i Roma kulturklass mellan 1999 och 2005. Han har bara positiva saker att säga om klassen i dag.

BILD: STADSARKIVET I STOCKHOLM. ILLUSTRATION: MARIA LOFJÄRD

dag är han skoljuridisk handläggare på Stockholms utbildningsförvaltning och tar emot i deras lokaler på Kungsholmen.

Han säger att studiemiljön i Roma kulturklass var väldigt god.

– Det var inget bråk och tjafs, eleverna var trevliga och artiga.

När han hade varit rektor i fem år gjorde Skolverket en inspektion i klassen. Under de tre senaste åren, som ingick i granskningen, hade ingen elev lämnat Roma kulturklass med fullständiga betyg.

Var dessa elevers resultat sekundärt, ni var bara glada att de var i skolan?

– Inte sekundärt, men det är klart, förutsättningarna för att få resultat är ju att man är närvarande, säger Gunnar Broo.

Eleverna genomförde inte de nationella ämnesproven eftersom det var "för svårt". Det minns inte Gunnar Broo i dag.

– Men det är klart att de borde ha gjort det. Alla elever ska göra de nationella proven.

Enligt Skolinspektionen engagerades inte heller syokonsulten i Roma kulturklass.

Vad var tanken att de här eleverna skulle göra sedan?

– Jag hade inga tankar på vad de skulle göra sedan... Det hade vi inte,

säger före detta rektorn Gunnar Broo.

Eleverna gick till slut i en egen byggnad, åt varken i matsalen eller använde skolans slöjd- och gympasalar. Riskerar man inte att förstärka ett utanförskap?

– Sådär: Detta var deras trygga plats. De kände sig inte trygga i den stora skolan, säger Gunnar Broo.

Flera före detta elever som GP varit i kontakt med berättar att klassen till stor del bestod av nära släktingar och att det var uppskattat. De säger också att de var nöjda med sin skolgång. Ingen har dock sagt att den vanliga skolan kändes otrygg.

– Vi kände de flesta där också. När man var där på avslutningar var man bekväm. Man hade träffat dem innan, så det var inga konstigheter, säger David Taikon som gick i klassen mellan 1999 och 2005.

Skolverkets granskning landade i svidande kritik. Men innan den avslutande rapporten kom, slutade Gunnar Broo som rektor och en ny tillträdde.

När Skolinspektionen intervjuade den nya rektorn i samband med ytterligare en granskning av klassen några år senare, var frustrationen tydlig:

Roma kulturklass hade en handfull rektorer under de drygt två decennier som verksamheten var i gång. Gunnar Broo (till vänster) säger i dag att eleverna inte kände sig trygga i den stora skolan och därför fick gå i en egen paviljong. Inger Pripp (till höger) var den grundskoledirektör som slutligen lade ner klassen.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD. MONTAGE: ERIK NORMAN

”Man kommer inte åt deras närvaro, deras betyg, kommer inte i kontakt med vårdnadshavarna”.

Han sa att klassen hade ”en egen agenda som de tycker är lagom” och att få av de då 30 eleverna brukade vara på plats – ”Ibland 7, ibland 11”.

– Att involvera vårdnadshavare var det endast [klassföreståndarna] som kunde. De hade mandatet, inte vi i en svensk myndighet. Den diskriminering och förföljelse de upplevt som barn och även som vuxna var ständigt närvarande i samtalen. Förtroendet var lågt, säger han i dag till GP.

I samtalen med Skolinspektionen berättade rektorn att verksamheten var svår att leda och att han hoppades att granskningen skulle leda till något bra. Själv kände han sig som en bricka ”i det här spelet”, som tvingades att ”ta fajterna”.

Efter intervjun med Skolinspektionen sa rektorn upp sig. Orsakerna var flera.

”Han uttryckte dock en stor uppgivenhet kring handläggandet av Roma Kulturklass. Han uttryckte en önskan att eleverna ska få bättre förutsättningar att lyckas i sin skolgång” står det i en tjänsteanteckning hos Skolinspektionen.

I dag säger rektorn att han gjorde

allt han kunde för klassens bästa.

Han pekar uppåt när GP frågar hur den undermåliga undervisningen kunde pågå i så många år.

– Vi förankrade allting uppåt. Alla beslut rörande Roma kulturklass diskuterades med mina överordnade.

”

Jag brukar inte ha svårt att sova, men sedan ni hörde av er...

Jag tror inte att jag drev på tillräckligt. Det är sådana saker jag ligger och tänker på.

Ingrid Berglind
Tidigare rektor och initiativtagare till Roma kulturklass

En förklaring kan vara samhällsklimatet som rådde.

År 2000 erkändes romerna som en nationell minoritet i Sverige, vilket innebär flera formella rättigheter. Vad det innebär i praktiken har dock varit osäkert.

I en tjänsteanteckning från Skolinspektionen framgår att en av Roma kulturklass föreståndare ställt frågor om ledighet ”i samband med den romska kulturen”. Hon undrade om det inte är emot ”minoritetsspråklagen” att förvägras mer än tio dagars ledighet för att besöka någon på sjukhus.

Roma kulturklass sista rektor konstaterade också, i en rapport till samma myndighet, att det ”finns en mängd kulturella regler att ta hänsyn till”.

2006 tillsatte regeringen Reinholdt Delegationen för romska frågor. En av klassföreståndarna var ledamot i delegationen och hon var även expert när regeringen tog fram en vitbok om övergrepp mot romer. Därutöver har hon suttit i en lång rad statliga referensgrupper, exempelvis för polisen och regeringen.

Roma kulturklass lyftes också fram som ett positivt exempel i media och hade återkommande besök av forskare och lärare.

Det är i den här kontexten man ska förstå överseendet som många hade med bristerna i Roma kulturklass, menar flera personer som GP har pratat med.

Under tidigt 2000-tal var Ulla Thorslund direktör i dåvarande

stadsdelen Enskede-Årsta. I Skolverkets rapport omnämns hon som Roma kulturklass kontaktperson.

– Ja, nej, det stämmer ju inte, säger hon till GP i dag.

– Det var bara det att [makarna] alltid ansåg att de skulle gå till högsta chefen med saker och ting.

Enligt Ulla Thorslund hade det inte varit politiskt möjligt att stänga ner klassen i mitten av 2000-talet.

– Absolut inte.

– Då var det så speciellt att de kom till skolan. Man var lite stolt över att vi hade klassen. Och ville att det skulle vara så helt enkelt.

En före detta rektor beskriver ett sorts kollektivt dåligt samvete över hur romerna behandlats historiskt. Romska barns skolgång i Sverige förhindrades länge av att romer inte fick stanna mer än några dagar på samma ställe.

– Så allting var i en anda av att ”nu gör vi någonting bra för den här gruppen”, säger han.

Ett exempel hittar GP hos utbildningsförvaltningen i Stockholm.

En rektor försökte minska timmarna som en av familjemedlemmarna undervisade i klassen, till förmån för en behörig lärare. Familjemedlemmen fortsatte dock att

GP granskar: Experimentet med de romska skolbarnen

- Barnen skulle få en bättre framtid och bli en del av samhället. I stället isolerades de från omvärlden i en avlägsen paviljong, där de undervisades av en familj som många av dem var släkt med. Längre var lärarna obehöriga.
- GP har granskat experimentet med romska skolbarn som trots återkommande kritik fick pågå i drygt 20 år.
- Granskningen visar att många av eleverna hamnade i missbruk, kriminalitet och ekonomisk utsatthet. För flera av de ansvariga blev klassen däremot en språngbräda till nya och prestigefulla uppdrag.
- Alla barn i Sverige har rätt till en grundläggande utbildning. Det regleras i regeringsformen, men också i Barnkonventionen, vars syfte är att garantera alla barn deras mänskliga rättigheter.

arbeta, samt kontaktade facket som tog striden.

I ett mejl till dåvarande utbildningsförvaltningen skriver en tjänsteperson:

”För att undvika en diskrimineringsstvist med romska förtecken och ev. hamna i media skulle vi behöva betala ut [familjemedlemmens] heltidslön (...) En tillsvidareanställning kan väl inte heller vara omöjlig att fixa om vi nu kostat på [hen] en utbildning (...). Jag tror att det här är en speciell verksamhet och det är inte lämpligt att vi hamnar i media om detta”.

Beslutet att slutligen lägga ner Roma kulturklass fattades av Inger Pripp, som var grundskoledirektör mellan 2015 och 2018.

– Man undrade ju varför det hade fått pågå så länge, såklart.

– Det man kunde ana, även om det inte var uttalat, var att det fanns politiska åsikter om att detta skulle värnas. Min bild var att man inte fått röra det här.

Därför vill hon inte heller skuldbelägga sina föregångare.

– Det är ju väldigt politiskt att jobba i Stockholms stad. En tjänsteman får följa de politiska direktiven väldigt noga, så är det bara. Annars blir man obekväm och då har man ju ingen framtid där.

Formellt klubbades nedläggningen av det dåvarande socialdemokratiska skolborgarrådet. Oppositionen i Stockholms stad applåderade, men kritiserade också att det inte skett tidigare.

Men båda de politiska blocken satt ju vid makten under perioder av Roma kulturklass levnadstid, konstaterar Inger Pripp med ett torrt skratt.

– Hur som helst är det jätteolyckligt att det fick pågå så länge, med sådan usel kvalitet. För de här stackars eleverna som har missat många chanser i livet.

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo
sofia.booo@gp.se

Professorn: Barnen borde få kompensation från staten

Barnen som gick i Roma kulturklass borde kompenseras. Det menar professor Iulius Rostas som är expert på romsk skolsegregering. I 20 års tid undervisades barnen i en egen byggnad och verksamheten fick flera gånger skarp kritik. När klassen stängdes 2017 kunde vissa barn inte ens läsa och skriva. – De ansvariga borde straffas, säger Iulius Rostas.

Mellan 1994 och 2017 fanns den så kallade Roma kulturklass på en kommunal grundskola i södra Stockholm. Som GP kunnat visa fick klassen under lång tid kritik innan den slutligen stängdes ner. Av de barn som gått i klassen fick få betyg som räckte för att kunna söka till gymnasiet. Många av dem har hamnat i social och ekonomisk utsatthet.

Iulius Rostas är ledande expert på romsk skolsegregation och har varit gästprofessor vid flera europeiska universitet. Han kände inte till Roma kulturklass innan GP kontaktade honom, men säger att det är ett typiskt exempel på romsk skolsegregation.

– Det görs oftast med goda intentioner: Man vill skydda romsk kultur och identitet och få barnen till skolan. Och det är utmärkt, alla vet att det behövs. Men det är ju inte tillräckligt, de romska barnen har rätt till samma utbildningskvalitet som andra barn.

Skolsegregering av romska elever har mest uppmärksammats i östra Europa säger han, men har funnits eller finns även på andra platser.

– Det har dokumenterats i Tyskland, Storbritannien och Spanien. Så det är ingen överraskning att det har pågått i Sverige också.

Redan 2005, tolv år innan Roma kulturklass tvångsstängdes, kritiserade Europaparlamentet att romska barn i Europa undervisades ”i separata klasser med mindre krävande läroplaner eller i klasser avsedda för elever med mentalt handikapp.”

I en resolution uppmanade man då medlemsstaterna att ge romska barn fritt tillträde till kvalitativ utbildning.

I Danmark fanns också segregerade romska klasser, men de lades ner i början av 00-talet på grund av dåliga resultat och kritik från både föräldrar och EU:s ministerråd.

Att Roma kulturklass fick leva kvar fram tills 2017, trots att allvarliga brister påvisades gång på gång, gör professor Iulius Rostas upprörd.

– Jag brukar vara försiktig med att kalla saker rasistiska, men i detta fall är det exakt vad det är. Och än värre: Det är inte rasism från en individ, utan så kallad institutionell rasism.

Iulius Rostas betonar att det är svenska myndigheters ansvar att se till att alla barn får en likvärdig utbildning, oavsett omständigheter. Han menar också att barnen från

Professor Iulius Rostas kände inte till Roma kulturklass innan GP kontaktade honom, men säger att det är ett typiskt exempel på romsk skolsegregation. BILD: PRIVAT

Eleverna i Roma kulturklass gjorde inte alla nationella prov – bland annat för att var ”för svårt”.

Roma kulturklass borde kompenseras av svenska staten.

– Särskilt med tanke på vad som väntar efter skolan. De kommer ju inte vara konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden och hitta bra jobb.

Därtill tycker han att de ansvariga bör ställas till svars.

– Det räcker inte att kompensera offren, de ansvariga borde straffas också.

Fall i andra länder, som liknar Roma kulturklass, har tagits upp av Europadomstolen, eftersom länderna anses ha brutit mot EU-direktivet om likabehandling oavsett etnicitet.

Förra året dömdes exempelvis Ungern att betala ett skadestånd på cirka 78 000 kronor till en romsk pojke som tvingats gå i segregerad klass.

Segregeringen av Roma kulturklass skedde inte på skolans initiativ, tvärtom ville flera rektorer ha tillbaka klassen i skolans huvudbyggnad. Romaklassens föreståndare menade dock att de romska föräldrarna, på grund av hur minoriteten behandlats historiskt, inte kände sig trygga med att släppa sina barn till en vanlig klass.

Men det spelar ingen roll, menar Iulius Rostas.

– Om du verkligen vill lösa problemet får du prata med föräldrarna. Och krävs det tre, fyra samtal så får du ta tre, fyra samtal.

Han förstår att föräldrar kan oroa sig för att barnen ska utsättas för mobbning och diskriminering, men säger att det inte kan stå i vägen för en god utbildning.

– Här är det så tydligt att myndigheterna under många år inte tillgodosatt dessa barn med likvärdig

”*Jag brukar vara försiktig med att kalla saker rasistiska, men i detta fall är det exakt vad det är. Och än värre: Det är inte rasism från en individ, utan så kallad institutionell rasism.*

Iulius Rostas
Forskare och expert på romsk skolsegregation

utbildning som andra barn har fått. Även om det finns en press från föräldrar som vill ha detta så är det fortfarande myndigheternas ansvar att se till att barnen får samma kvalitet på utbildningen.

– Ansvaret är hos myndigheterna och här har man svikit de romska barnen.

Iulius Rostas konstaterar att föräldrar generellt kan få böter eller sina barn omhändertagna om skolplikten ignoreras.

– Då borde samma sak gälla när dessa barns rättigheter kränks.

Om segregation är nödvändig, exempelvis för att barnen har en annan språklig nivå, måste det finnas en plan för att slussa in dem i vanlig klass så småningom, säger Iulius Rostas.

– Utbildning handlar inte bara om att föra över kunskap från lärar-

Fakta: Europadomstolen och Europarådet

- Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) ligger i Strasbourg i Frankrike och är en del av Europarådet. Europadomstolen kan pröva om staterna lever upp till sina åtaganden enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR). Europadomstolen är ingen överinstans till nationella domstolar och myndigheter och kan därför inte upphäva en dom eller ett beslut som fattats av en nationell myndighet eller domstol. Europadomstolen ska inte förväxlas med Europeiska unionens domstol (EU-domstolen), som är en av Europeiska unionens (EU) institutioner.
- Europarådet, Europadomstolen och EKMR är inte en del av EU-samarbetet, utan ett fristående regionalt samarbete kring mänskliga rättigheter. Alla EU:s 27 medlemsstater är dock medlemmar också i Europarådet, som har totalt 47 medlemsstater.

Fakta: Iulius Rostas

- Gästprofessor vid universitetet för statsvetenskap och offentlig förvaltning i Bukarest. Tidigare professor vid bland annat Central European University där han var med och grundade programmet för romska studier. Har även arbetat för The European Roma Rights Center.
- Han har i sin forskning flera gånger lyft segregation av romska skolbarn i Europa och har bland annat publicerat boken ”Ten Years After”, om desegregering av romska skolor i Europa.

na. En annan viktig aspekt är ju socialisering.

Iulius Rostas bor numera i Berlin, men är ursprungligen från Rumänien. Där växte han upp i en fattig romsk familj i Transsylvanien.

– Men jag hade tur att gå i den bästa skolan på orten och sedan läste jag vidare på universitetet.

Trots domar i Europadomstolen menar Iulius Rostas att mycket finns kvar att göra när det gäller skolsegregering av romska barn i Europa.

– Situationen är inte mycket bättre. Även om det finns framgång i vissa länder.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Skolministern: ”Det var ett misslyckat experiment”

I dag är Lotta Edholm Skolminister och högst ansvarig för grundskolan i Sverige. Hon tycker inte att man ska experimentera med utbildning. Men under hennes år som skolborgarråd i Stockholm pågick försöket med den hårt kritiserade romska kulturklassen på en kommunal grundskola. Barnen isolerades i en egen byggnad och hade länge obehöriga lärare. Trots flera kritiska inspektioner så avvecklades klassen först efter att Lotta Edholm slutat. – Det var ett enda stort misslyckande, säger hon i dag.

– Då får vi se hur mycket jag kommer ihåg helt enkelt. Det är ju ett tag sedan.

Skolminister Lotta Edholm (L) slår sig ner på stolen i ett av rummen på utbildningsdepartementet i centrala Stockholm.

Sedan valet 2022 är hon skolminister med ansvar för förskola, grundskola och gymnasiet, men intervjun i dag kommer att handla om hennes första åtta år som skolborgarråd i Stockholms stad åren 2006–2014.

När hon presenteras på regeringens hemsida står det: ”Skolan måste tillbaka till grunderna. Mycket kan bli bättre i skolan med mer ordning och färre experiment. Särskilt för de barn som behöver skolan mest.”

Samtidigt säger hon i dag att den romska klassen, som hon var högst politiskt ansvarig för som skolborgarråd, var just det:

– Det var ju ett mycket, mycket misslyckat experiment.

Roma Kulturklass startades i början på 90-talet på dåvarande Nytorpskolan i södra Stockholm, som ett försök att få en grupp romska barn

att gå i skolan. Barnen undervisades i en egen lokal en halv kilometer från den kommunala skolan som klassen tillhörde. Längre var lärarna – en romsk familj – helt obehöriga och resultaten uteblev.

GP har kunnat avslöja att klassen fick finnas kvar i 20 år trots upprepade myndighetskritik och att flera barn efteråt hamnade i utsatthet och kriminalitet.

Strax efter att Lotta Edholm tillträtt som skolborgarråd och ordförande i utbildningsnämnden, kom den första kritiska rapporten om klassen.

– Det jag kommer ihåg var att det var kritik och att då vidtog staden åtgärder.

Utbildningsförvaltningen köpte bland annat en skraddarsydd lärarutbildning från Södertörns högskola till de obehöriga romska lärarna i klassen.

– Då tror jag att staden – åtminstone trodde jag det – tänkte att nu hjälper vi till att lösa problemet. Jag tror att vi alla trodde att Södertörns högskolas arbete var en slags kvalitetsgaranti för det hela.

– Och sedan så tror inte jag att jag funderade så vansinnigt mycket

mer på den utbildningen, säger Lotta Edholm i dag.

Klassen startades för att öka närvaron, men enligt de inspektioner som GP tagit del av brottades den i stället med hög frånvaro.

Lotta Edholm besökte själv klassen i den röda paviljongen någon gång runt 2010, minns hon.

– Min bild då var att det var många elever på plats.

Tänkte du något speciellt kring att klassen var placerad i en byggnad en bit ifrån skolan?

– Ja, men en av tankarna tror jag var ju att skapa en trygg miljö för de här eleverna.

Det var inget du reagerade på då?

– Nej inte på det sättet. Inte som jag kommer ihåg i varje fall.

Isoleringen av eleverna var en av bristerna som uppmärksammades i den inspektion som skedde strax efter att Lotta Edholm hade tillträtt, men det minns hon inte i dag.

– Jag kommer inte ihåg detaljerna. Jag kommer bara ihåg att det var skarp kritik och det som staden då gjorde.

Är detta aktuellt i dag i Sverige, när du är minister, att man har den här typen av klasser?

– Det vet inte jag. Den frågan får man ställa till Skolinspektionen.

Men vad tycker du?

– Jag tycker inte att man ska, utifrån en kulturell identitet, isolera barn. Och särskilt inte om det inte får bra effekter på skolresultaten. Men det är klart att jag tycker att det är bra att föräldrar kan välja skola.

Kritiken från 2007 upprepades även 2011 och 2012. Dels genom brev från Skolinspektionen till Utbildningsförvaltningen i Stockholm och dels i beslut från myndigheten med krav om förbättringar. Men Lotta Edholm minns i dag inte att den informationen ska ha nått henne

– Hade vi fått de signalerna, att åtgärderna vi hade satt in inte hade gett någon som helst effekt, då hade förmodligen den där stängningen

Fakta: Om granskningen

- Barnen skulle få en bättre framtid och bli en del av samhället. I stället isolerades de från omvärlden i en avlägsen paviljong, där de undervisades av en familj som många av dem var släkt med. Längre var lärarna obehöriga.
- I en serie artiklar har GP granskat experimentet med romska skolbarn som trots återkommande kritik fick pågå i drygt 20 år.
- Granskningen visar att många av eleverna hamnade i missbruk, kriminalitet och ekonomisk utsatthet. För flera av de ansvariga blev klassen däremot en språngbräda till nya och prestigefulla uppdrag.
- Alla barn i Sverige har rätt till en grundläggande utbildning. Det regleras i regeringsformen, men också i Barnkonventionen, vars syfte är att garantera alla barn deras mänskliga rättigheter.

kommit tidigare. Det är jag ganska övertygad om.

Lotta Edholm själv begärde inte någon uppföljning av insatserna som satts in.

– När man ändå fick professionell hjälp från en högskola som utbildar lärare, så tror man att det är ett kvalitetsstecken.

– Sedan kan man ju säga att i den bästa av världar så borde det ha skett en ordentlig uppföljning när man såg de här problemen.

Kritiken som slutligen stängde ner klassen kom 2016 – två år efter att Lotta Edholm avgått som skolborgarråd. Enligt Skolinspektionen var undervisningen undermålig och hade varit så under flera år.

– Det är ju helt oacceptabelt naturligtvis. Och det är ju svårt att veta exakt vad det beror på, säger Lotta Edholm i dag.

Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad menade i en egen utredning att klassen ledde till att ”elevernas utanförskap” förstärktes. Nedläggningsbeslutet fattades samma år efter av en enig utbild-

Roma kulturklass undervisades i en röd paviljong en halv kilometer från skolan. Här åt barnen även sin skollunch. Läromedel och rätt utrustning för bland annat lektioner i NO saknades enligt Skolinspektionen.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

Lotta Edholm anser att ansvaret för klassen låg hos politikerna, men hon vill inte kommentera kritiken från professor Iulius Rostas, som menar att staten borde kompensera barnen.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

ningsnämnd. Då satt Lotta Edholm i opposition.

– Om de signalerna kommit tidigare så hade man gjort precis samma sak tror jag.

Men kom de inte redan vid kritiken 2007?

– Jo, men då vidtog man ju också åtgärder.

Som inte följdes upp?

– Nej, som inte följdes upp ordentligt, nej.

Tycker du att ni gjorde tillräckligt då?

– Uppenbarligen inte. Skolinspektionens rapport är ju ett bevis på att vi inte gjorde tillräckligt.

Tycker du att de här barnen fått den utbildningen som de har rätt till?

– Absolut inte. Det är väl alldeles uppenbart.

Vem bär skulden för det?

– Jag skulle säga att det var vi politiker. Vi trodde att vi hade vidtagit åtgärder och sedan hade vi inte gjort en tillräcklig uppföljning av verksamheten förrän Skolinspektionens rapport kom.

– Jag känner mig bedrövad över

”

Jag känner mig bedrövad över att de här barnen inte fick den utbildning som de hade rätt till. Vi gjorde flera insatser för att adressera den undermåliga skolgången, men med facit i hand borde vi självklart gjort mer och lagt ner det tidigare.

Lotta Edholm (L)
Skolminister

att de här barnen inte fick den utbildning som de hade rätt till. Vi gjorde flera insatser för att adressera den undermåliga skolgången, men med facit i hand borde vi självklart gjort mer och lagt ner det tidigare.

Hösten 2017 avvecklades den romska klassen. Eleverna slussades in i vanliga klasser, antingen på skolan som bytt namn till Hammarbyskolan Södra, eller på andra skolor.

Efter nedläggningen gör Lotta Edholm och andra från oppositionen ett särskilt uttalande i utbildningsnämnden: ”Det är av yttersta vikt att samtliga elever som tidigare var elever i Roma Kulturklass följs upp individuellt av utbildningsförvaltningen och att deras kunskapsnivå utreds” står det bland annat.

I uppföljningen, som även Skolinspektionen tar del av, visar det sig att flera av eleverna har luckor i sin utbildning. Vissa kan inte läsa och skriva. En elev som går i årskurs tre kan inte bokstäver, veckodagar och månader. Eleven hade gått i Roma kulturklass hela sin skoltid.

Men hur det gått för barnen som tidigare slutat i klassen följs inte upp.

Har du tänkt på vad som händer med barnen som gått i klassen? Hur tror du det har gått för dem?

– Det vet inte jag.

För många av barnen som passerat den röda paviljongen under de 20 år klassen fanns, har livet kantats av kriminalitet, missbruk och social utsatthet, visar den genomgång som GP har gjort.

– Jag tror att sannolikheten för att den statistiken har sett bättre ut är ju större om de hade haft en normal skolgång i en normal skola, säger Lotta Edholm när hon får veta resultatet av GP:s granskning.

– Man vet ju att en bra skolgång är den viktigaste skyddsfaktorn vi har.

Hade man lägre förväntningar på de här barnen än på andra barn?

– Det är ju svårt att veta. Men jag skulle nog tro – om jag får gissa – att förväntningarna var lägre.

– Jag var inte med när det star-

tades, men jag skulle nog säga att det var ett experiment i all välvilja för att se till att de här barnen fick undervisning. Eftersom man såg att så många av dem faktiskt inte var i skolan överhuvudtaget. Och det var ju ett mycket, mycket misslyckat experiment, säger Lotta Edholm.

Iulius Rostas, professor och expert på romsk skolsegregering i Europa menar att den svenska staten borde kompensera barnen i Roma kulturklass. Det är något som skolminister Lotta Edholm inte vill kommentera.

”Tyvärr kan ministern inte kommentera det enskilda fallet”, skriver hennes pressekreterare i ett mejl-svar efter intervjun.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nyheter

GP granskar: Experimentet

Kommunen köpte genväg till lärarexamen

För att lösa Roma kulturklass katastrofala resultat köpte kommunen en skraddarsydd lärarutbildning till föreståndarfamiljen. Prislapp: nästan 700 000 kronor. Uppdraget gick till Södertörns högskola och en lektor som var vän med familjen. Men lärarna slapp stora delar av utbildningen. Efteråt kunde de inte sätta betyg, eleverna fortsatte underprestera och vilka ämnen de undervisades i kunde inte ens Skolinspektionen förstå.

Många barn i Roma kulturklass kom från familjer i social utsatthet. Flera föräldrar var analfabeter eller hade bara bristfällig utbildning. Det ses som en förklaring till barnens haltande skolgång.

– Vi hade inte samma tryck från föräldrarna, berättar den före detta eleven David Taikon som GP träffar i fängelset.

– Mamma tyckte att det var fel om jag inte gick till skolan, men det blev ingen konsekvens. Hon kunde inte pusha mig.

Men i stället för att sätta in specialpedagoger och extra stöd lät den kommunala skolan en familj med rätt kulturell kompetens leda klassen.

Att lärarna själva tillhörde den romska minoriteten ansågs vara avgörande för att föräldrarna och barnen skulle känna sig trygga.

GP:s granskning visar att familjen som anställdes, ett par och senare även deras barn, var släkt med många av eleverna.

Ingen i familjen hade någon formell pedagogisk utbildning när de började undervisa klassen. De anställdes först som obehöriga hemspråkslärare samt städare och elevassistent.

En handfull personer med insyn som GP har pratat med beskriver en av föreståndarna som duktig, men ifrågasätter kraftfullt den andras kompetens.

– Det var inte riktigt den nivån man hade tänkt sig, säger rektorn som drog i gång klassen.

2007 publicerades den första av en rad mycket kritiska myndighetsrapporter om Roma kulturklass – Skolverket uppmärksammade att inga elever hade fullständiga betyg, de gjorde inte nationella prov och de fick inte den utbildning de hade rätt till. Men i stället för att ta in behöriga lärare beslutade skolledningen att föreståndarfamiljen skulle vidareutbildas – dock inte genom att gå det vanliga lärarprogrammet.

2008 köpte Stockholms stad en så kallad uppdragsutbildning av Södertörns högskola för sammanlagt 682 000 kronor exklusive moms åt familjen. Enligt avtalet gällde det en ”delvis skraddarsydd ... interkulturell lärarutbildning mot förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år.”

Familjens lärarutbildning hyllades som en milstolpe för den romska minoriteten. ”Utbildning är avgörande för en förbättrad situation för denna minoritet”, stod det i ett pressmeddelande som högskolan skickade ut i samband med examensceremonin 2010.

Södertörns engagemang sågs som en garant för att undervisningen i Roma kulturklass nu skulle förbättras.

– Jag tror att vi alla trodde att Södertörns högskolas arbete var ett slags kvalitetsgaranti för det hela, säger skolminister Lotta Edholm (L) som då var ordförande i Stockholms utbildningsnämnd.

Men så verkar inte ha blivit fallet.

Så vad var det egentligen för utbildning kommunen köpte?

Rollen som ansvarig och examinator för familjens särskilda lärarutbildning gick till en lektor i pedagogik vid Södertörns högskola.

Lektorn var också initiativtagare till utbildningen – och vän till familjen. Ett par år tidigare hade hon spenderat tre terminer i Roma kulturklass för att utvärdera verksamheten åt Stockholms stad.

Lektorns utvärdering kom ungefär samtidigt som Skolverkets svidande kritik. Den fokuserade bland annat på arbetet med elevernas tvåspråkiga utveckling och landade till skillnad från Skolverket i att klassens arbete var ”unik och banbrytande” och värt att spridas.

Och medan Skolinspektionen slog ner på att klassen blandade småbarn med tonåringar kallade lektorn åldersblandningen för ”påtagligt positiv”.

Enligt offerten från Södertörn skulle högskolan – genom lektorn – göra en så kallad validering för att utreda lärarnas kompetens och sedan skraddarsy en utbildning som täckte de områden där de saknade behörighet. Det handlade bland annat om matematisk mångfald, läs- och skrivutveckling och betygsättning.

Men lärarna behövde inte läsa hela utbildningen. Enligt högskolans beslut fick de tillgodoräkna sig en stor del. Av de 210 poäng som ingick i lärarutbildningen slapp de mer än hälften – 129 poäng.

GP granskar: Experimentet med de romska skolbarnen

- Barnen skulle få en bättre framtid och bli en del av samhället. I stället isolerades de från omvärlden i en avlägsen paviljong, där de undervisades av en familj som många av dem var släkt med. Längre var lärarna obehöriga.
- GP har granskat experimentet med romska skolbarn som trots återkommande kritik fick pågå i drygt 20 år.
- Granskningen visar att många av eleverna hamnade i missbruk, kriminalitet och ekonomisk utsatthet. För flera av de ansvariga blev klassen däremot en språngbräda till nya och prestigefulla uppdrag.
- Alla barn i Sverige har rätt till en grundläggande utbildning. Det regleras i regeringsformen, men också i Barnkonventionen, vars syfte är att garantera alla barn deras mänskliga rättigheter.

En del av poängen rörde tidigare utbildningar och deltagande i kurser och föreläsningar, men 60 poäng fick de tillgodoräkna sig enbart baserat på tidigare yrkeserfarenhet. Dit räknades bland annat den verksamhetsförlagda utbildningen som normalt ska ske ute på skolor för att man ska lära sig yrket.

Eftersom föreståndarna kunde tillgodoräkna sig flera kurser genomfördes den normalt över tre år långa utbildningen på mindre än två år – parallellt med deras arbete i klassen.

Men underlaget till valideringen går i dag inte att hitta hos Södertörn. Det gör inte heller de examensarbeten som ingick i examen – trots att de enligt skolans riktlinjer ska arkiveras.

Varför de inte finns kvar kan högskolan inte svara på.

Den ansvariga lektorn vill inte medverka i en intervju, men uppger skriftligt att valideringen och utbildningen av familjen ”genomfördes enligt de regler och riktlinjer som gällde vid tiden för genomförandet.”

Vidare skriver lektorn: ”Sammanfattningsvis har mina professionella bedömningar och värderingar grundats på svensk och internationell forskning och beprövad erfarenhet främst inom områden som interkulturell och kritisk pedagogik, romska studier, flerspråkighet, specialpedagogik och mottagande av nyanlända flyktingar.”

Den romska klassen fick gå i en separat paviljong. I dag ligger det en populär öppen förskola i lokalen. Granne då som nu är en fritidsgård.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

Föreståndarnas lärarutbildning hyllades som en milstolpe för den romska minoriteten. "Utbildning är avgörande för en förbättrad situation för denna minoritet", stod det i ett pressmeddelande som Södertörns högskola skickade ut i samband med examensceremonin 2010.

MONTAGE: GP

Med examen i bagaget kunde föreståndarna hämta ut lärarlegitimationer från Skolverket.

Men eftersom grundutbildningen de läst inte gav behörighet för alla ämnen och för alla åldrar, ansökte de om utökad behörighet i en rad ämnen baserat på lång erfarenhet av undervisning.

Trots myndighetskritik och elevernas bristfälliga resultat, intygade dåvarande rektor att lärarna var erfarna och hade rätt kompetens för de olika ämnena och att "undervisningen har följt gällande läroplaner, kursplaner och andra styrdokument".

Det gällde bland annat slöjd, idrott och NO – trots att eleverna inte haft tillgång till salar för dessa ämnen.

Skolverket utfärdade legitimationen med utökade behörigheter och föreståndarfamiljen hade i slutändan tillsammans behörighet att undervisa i nästan alla ämnen, för alla åldrar.

När familjen fick sina lärarlegitimationer hade den kvinnliga föreståndaren även tagit en magisterexamen i interkulturell pedagogik. Lektorn från Södertörns högskola rekommenderade henne då till förstälärare, eftersom hon visade "särskilt god förmåga att förbättra de romska elevernas studieresultat".

Ansökan gick igenom och hon blev förstälärare med ett särskilt uppdrag att "driva minoritetsfrågor".

Anders J Persson vid Södertörns högskola anser att valideringen har gått rätt till. Den ansvarige lektorn vill inte ställa upp på en intervju utan svarar skriftligt.

BILD: ANNA HARTVIG/SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

Två år senare uppgav Skolinspektionen att en övervägande majoritet av eleverna i årskurserna 6–9 inte nådde upp till kunskapskraven i flera ämnen. Många av dem hade inte gjort det under "hela fem terminer". Vid lektionsbesök hade inspektörerna svårt att förstå vilket ämne som lärdes ut.

En före detta inspektör säger till GP att det var svårt att göra tillsyn hos Roma kulturklass. Bland annat ska föreståndarna ha motsatt sig att inspektörerna pratade med barnen, samt bett om att bli förvarnade innan besöket.

Personen berättar att kvaliteten på undervisningen var oerhört låg.

Göteborgaren Åsa Fahlén var fram tills nyligen ordförande i Sveriges lärare. Hon tycker det är märkligt att legitimerade lärare inte kunde sätta betyg.

BILD: PAUL WENNERHOLM

– Jag minns inte exakt detaljerna, men jag kommer ihåg att det var bland det värsta jag sett. Det var en av orsakerna till att kritiken blev så hård också.

Hösten 2017 – mer än 20 år efter att den startades – lades klassen ner.

Åsa Fahlén var fram tills nyligen Sveriges lärares förbundsordförande. Hon ifrågasätter den ovanligt breda behörighet som lärarna i Roma kulturklass fick.

– Man ska absolut ta hänsyn till minoriteter. Men det är också viktigt att alla barn får likvärdiga möjligheter att ta sig framåt i livet.

– Man är inte bara lärare, utan specialist på sina ämnen och åldrar, och det är svårt att vara specialist över hela spannet.

Tror du att klassens låga resultat hänger samman med lärarnas utbildningsnivå?

– Det skulle jag gissa. Vi vet ju att välutbildade, erfarna lärare som haft kollegor som skolat in dem i yrket spelar roll för elevernas kunskaper.

Trots att lärarna hade rätt behörighet på pappret ansåg skolan att de behövde extra hjälp. Därför hyrdes en stödlärare in från Södertörn för nära 200 000 kronor om året för att bland annat hjälpa till med matematikundervisningen.

Enligt avtalet skulle det vara ett projekt på ett år, men fakturor visar att stödläraren var kvar tills klassen lades ned.

Utöver andra kunskapskrav måste lärare i högre årskurser också veta hur man sätter betyg. År 2016 konstaterade dock Skolinspektionen att lärarna i Roma kulturklass inte kände till skillnaden mellan F och ett streck och att flera elever därför fått felaktiga betyg, "trots att rektorn arbetat med att förtydliga regelverket för lärarna."

– Då kan man verkligen ifrågasätta hur man kunde få en lärarlegitimation, säger Åsa Fahlén.

Uppföljningarna som Skolinspektionen gjorde om barn som hamnade på andra skolor när klassen stängdes, vittnade också om att elever kan ha fått för

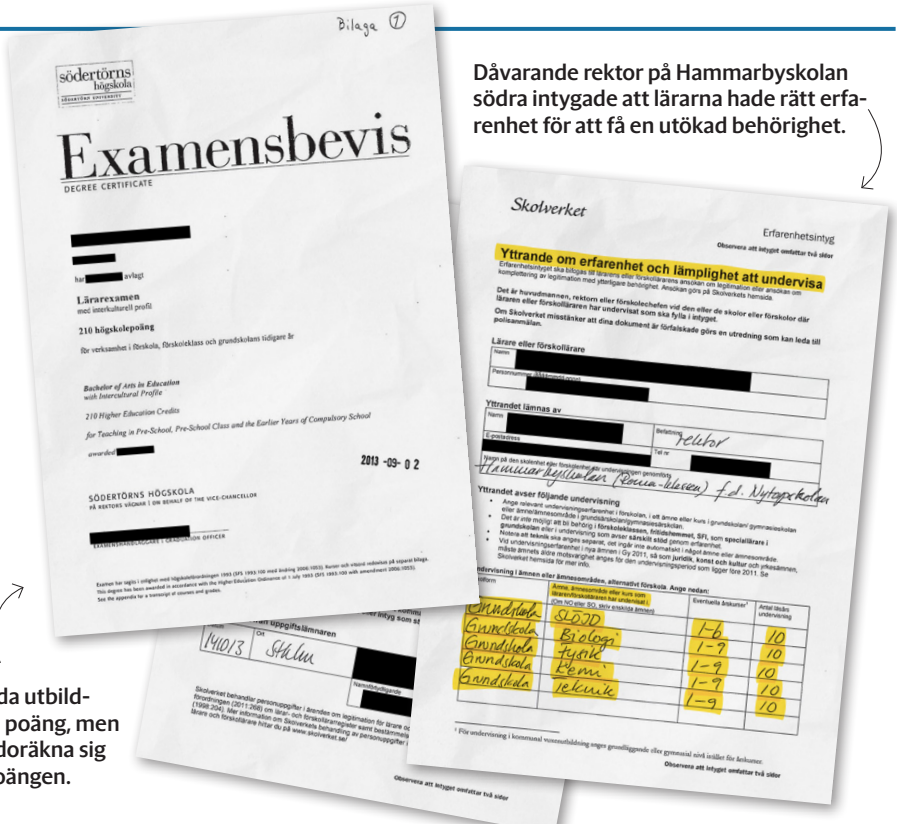
Nyheter

GP granskar: Experimentet

”*Hur kunde rektor bedöma att familjen hade tillräcklig kompetens för att få behörighet i flera ämnen? Vi vet ju att uppföljning och dokumentation varit bristfällig.*”

Inger Pripp
Tidigare grundskoledirektör

Den skräddarsydda utbildningen var på 210 poäng, men lärarna fick tillgodoräkna sig över hälften av poängen.

Dåvarande rektor på Hammarbyskolan södra intygade att lärarna hade rätt erfarenhet för att få en utökad behörighet.

höga betyg. ”Enligt rektorn presterar eleverna på en betydlig lägre kunskapsnivå än vad som krävs för betyget C och D”, står det exempelvis.

Åsa Fahlén betonar att betyg handlar om att identifiera varje elevs kunskapsnivå – och därmed behov framåt.

– Vilka insatser behöver sättas in för att eleven ska klara sig? Det är det som är det viktiga.

Enligt avtalet mellan Stockholms stad och Södertörn skulle lärarnas praktik förläggas någon annanstans än i Roma kulturklass. Men lärarna fick alltså tillgodoräkna sig kurser och slapp därför detta.

Åsa Fahlén understryker vikten av en bra praktik för blivande lärare.

– Och det är viktigt att du gör den i ämnen och årskurser som du sedan ska bli behörig i, med en erfaren, legitimerad lärare med samma behörighet.

Anders J Persson är ansvarig för institutionen vid Södertörns högskola där lektorn som ansvarade för uppdragsutbildningen arbetat. Han tycker inte att lektorn – genom sina kopplingar till lärarna – varit jävrig och säger att ”vänskap” är en definitionsfråga. Enligt An-

Fakta: Utbildning – en viktig del i romsk inkludering

- Regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering sjösattes 2012. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.
- Utbildning pekas ut som ”en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma förbättrade levnadsvillkor för den romska befolkningen”.
- Flera olika insatser har gjorts under åren, men fortsatt finns det utmaningar enligt de uppföljningar som har gjorts. Göteborg är en av de kommuner som fått statsbidrag för så kallade brobyggare inom skolan för att förbättra resultaten.

Källor: Länsstyrelsen i Stockholm, regeringen.se

ders J Persson var dessutom andra lärare än lektorn också inblandade i familjens lärarutbildning.

– Och rollen som examinator utgår ju från en objektiv utgångspunkt, något forskare och lärare skolas för i sin utbildning, säger han.

Du ser inga problem med att hon fick uppdraget?

– Nej. Det är många som jobbar på sådana här ställen, men det finns också många personkopplingar, på det sättet är akademien ibland att uppfatta som en liten värld.

Även om underlagen inte går att hitta i skolans arkiv är han övertygad om att valideringen av föreståndarfamiljens kunskaper gått rätt till.

Varför lärarna inte hade verksamhetsförlagd utbildning ”på andra skolor än den egna”, trots att det står i avtalet med kommunen, kan han inte svara på:

– Det var ju länge sedan och långt före min tid vid högskolan.

Anders J Persson tycker inte att de undermåliga resultaten i Roma kulturklass kan kopplas till utbildningen som föreståndarfamiljen fick på Södertörns högskola.

– Nej, jag kan inte se något orsakssam-

band mellan kvaliteten i den här lärarutbildningen och det som Skolinspektionen har anmärkt på.

Inger Pripp var den grundskoledirektör som till sist beslutade att stänga ner Roma kulturklass. Även hon ställer sig frågande till flera delar av lärarfamiljens utbildning.

– Hur kunde rektor bedöma att familjen hade tillräcklig kompetens för att få behörighet i flera ämnen? Vi vet ju att uppföljning och dokumentation varit bristfällig.

GP har sökt hennes företrädare som beställde uppdragsutbildningen från Södertörn. Han skrev även under en åtgärdsplan, där det bland annat står att Roma kulturklass skulle integreras i den vanliga skolan, som inte tycks ha efterlevts. Han vill inte medverka i en intervju.

Rektorn som gick i god för familjens utökade behörighet, samt hyrde in matematikläraren från Södertörn, är avliden.

Föreståndarparet som startade Roma kulturklass slutade jobba som lärare efter att klassen lades ned.

Mannen, som då var 60 år, fick en särskild avtalspension och 300 000 kronor. Kvinnan är fortsatt anställd på utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, för att arbeta med ”informativa och riktade insatser i arbetet kring romsk inkludering”.

Hon benämns återkommande som sakkunnig i romska skol- och utbildningsfrågor och har anlitats regelbundet för att undervisa i sådana ämnen på Södertörns högskola.

Lektorn vid Södertörn som examinerade familjens lärarutbildning blev senare docent. Hon har byggt mycket av sin forskning på att samarbeta med särskilt kvinnan i föreståndarparet, men också med hennes man. På många av hennes vetenskapliga artiklar står någon eller båda som medförfattare.

Södertörns högskola har genom åren fått flera statliga uppdrag – och miljoner – för att arbeta med romsk inkludering och lärarutbildning.

– Det har varit omöjligt att komma dit vi gjort om det inte vore för att vi två kunnat arbetat tillsammans, säger lektorn på högskolans hemsida och syftar på den kvinnliga föreståndaren.

GP har sökt föreståndarparet, men de vill inte medverka i en intervju.

De två föreståndarna var med och startade den hårt kritiserade Roma kulturklass 1994 och var kvar tills den stängde 2017. De var länge obehöriga, men efter första kritiken mot klassen köpte kommunen en skräddarsydd lärarutbildning åt familjen.

BILDKÄLLA: SKOLKATALOG NYTORPSSKOLAN/STADSARKIVET I STOCKHOLM. ILLUSTRATION: MARIA LOFJÄRD

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Södertörns högskola kritiseras för att anlita de tidigare föreståndarna för Roma kulturklass.

Södertörn anlitar lärare från tvångsstängda kulturklassen

Trots att deras klass tvångsstängdes och ansågs "förstärka utanförskap" för de romska eleverna, har föreståndarna från Roma kulturklass regelbundet anlitats av Södertörns högskola. Lärosätet har under åren haft flera statliga uppdrag som rör den nationella minoriteten romer där föreståndarna varit en viktig pusselbit. Men samarbetet har väckt kritik och i en intern anmälan påstås en av dem sprida en stereotyp bild av romer i högskolans utbildning.

Södertörns högskola är det viktigaste lärosätet i Sverige för studier om den romska minoriteten. Kurserna behandlar exempelvis antiziganism, romernas historia och språket romani chib.

Sedan 2013 har skolan regelbundet anlitat lärarparet som var föreståndare för grundskoleklassen Roma kulturklass i drygt 20 år.

När den tvångsstängdes, 2017, skrev utbildningsförvaltningen i Stockholms stad: "Det saknas träning i kritiskt tänkande. Lärarna arbetar med värdegrunden på ett

sådant sätt att elevernas utanförskap förstärks. Arbetet motverkar tillit till samhället utanför den aktuella gruppen och undervisningen befäster också avgränsning från det övriga samhället."

Skolminister Lotta Edholm var, som skolborgarråd, under flera år högst politiskt ansvarig för klassen. I dag kallar hon det för ett misslyckat experiment.

Men Södertörns högskola har alltså fortsatt haft förtroende för lärarparet. Exempelvis har en av dem undervisat romska brobyggare,

som ska vara en kontakt mellan romer och myndigheter, samt modersmålslärare.

År 2021 anlidade Södertörn henne för att föreläsa om sina erfarenheter som förstälärare på Lärarutbildningens dag.

Våren 2022 kom en intern anmälan gällande den kvinnliga lärarens lämplighet in till ledningen på Södertörns högskola.

Anmälarna oroade sig för att en föräldrad, enkelspråkig och stereotyp bild av romer spreds i lärarens undervisning på högskolan.

I anmälan står det att problemen som Stockholms stad pekat ut – som att Roma kulturklass förstärkte ett utanförskap – levde vidare i hennes undervisning på Södertörns högskola.

Enligt anmälan hade hon, under ett seminarium på Södertörn, påstått att romska barn inte ska undervisas i evolutionsteorin, och att fetma bland romer beror på statliga vitamininjektioner på 1950-talet.

Hon ska också ha sagt att romsk kultur står i motsats till majoritetssamhällets skola. Därutöver ska hon flera gånger ha uttryckt sig nedlåtande mot resanderomer.

Kritik har också kommit från annat håll.

När Utbildningsdepartementet 2020 bjöd in till skriftligt samråd om en förändring av lärarutbildningen i nationella minoritetsspråk, innehöll ett av svaren kritik mot att Södertörn anlidade personer

från den hårt kritiserade Roma kulturklass.

"Om inte personerna lyckats utbilda och ansvara för de romska barnen, hur kan då de anförtrors vuxenutbildning", står det i svaret.

Anders J Persson är ansvarig för lärarutbildningen vid Södertörns högskola. Han ser inget märkligt med skolans förtroende för lärarparet.

– Det som rör Roma kulturklass får Stockholms stad och skolhuvudmannen svara för. Vi har ingen anledning att värdera insatser som görs i någon annan huvudmans namn. Vi har varit väldigt nöjda.

Ni ser det inte som en allvarlig plump i deras CV?

– Vad Skolinspektionen har bedömt som brist gäller den verksamheten. Det är fullt förenligt med att man i en annan verksamhet sköter sitt arbete på ett bra sätt.

Anders J Persson säger att han inte läste myndighetskritiken mot Roma

BILD: CLAUDIO BRESCIANI

Roma kulturklass fanns i över 20 år innan den stängdes ner. Verksamheten fick flera gånger kritik för den undermåliga utbildningen. Barnen undervisades i en paviljong en halv kilometer från skolan och lärarna var länge obehöriga.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

BILD: PRIVAT. ILLUSTRATION: MARIA LOFJÄRD

Föreståndarparet ansvarade för klassen från starten 1994 tills den lades ner 2017. Båda har haft uppdrag för Södertörns högskola. Ingen av dem vill medverka i en intervju med GP.

kulturklass förrän den interna anmälan rörande en av lärarna kom in, och då eftersom den var bifogad. Samarbetet mellan Södertörns högskola och Roma kulturklass går långt tillbaka och 2008 skräddarsydde skolan en utbildning för föreståndarna så att de kunde bli behöriga lärare. Personal från högskolan har också hyrts ut för att hjälpa till i klassen efter kritiken från tillsynsmyndigheterna. Och samarbetet har varit lukrativt för Södertörns högskola.

Sedan 2013 har lärosätet fått över 32 miljoner kronor i ett regeringsuppdrag för att utveckla en ämneslärarutbildning med inriktning mot romani chib. Den är än i dag, över tio år senare, fortfarande inte färdigställd. I intern kommunikation beskrivs en av föreståndarna från Roma kulturklass som en förutsättning för att skolan skulle få uppdraget. Hennes betydelse bekräftas också på högskolans hemsida, av en lektor som tidigare varit knuten till den romska klassen: – Det har varit omöjligt att komma dit vi gjort om det inte vore för att vi två kunnat arbetat tillsammans, säger lektorn i ett nyhetsinlägg. Utöver regeringsuppdraget har Socialstyrelsen och Skolverket betalat över 6,3 miljoner kronor för brobyggarutbildningarna.

Ansvarig för lärarutbildningen på Södertörn, Anders J Persson, säger att han är nöjd med lärarnas insatser på högskolan.

Enligt Anders J Persson har uppdragsgivarna, Socialstyrelsen och Skolverket, varit nöjda med resultatet. När det gäller anmälan om den kvinnliga lärarens lämplighet säger han att högskolan har granskat det som varit möjligt. Eftersom anmälan innehöll uppgifter om diskriminering var det utifrån det Södertörn utredde. De anklagelserna visade sig vara grundlösa, säger Anders J Persson. **Och det här med vitamininjektioner och evolutionsteorin, vad kom ni fram till där?** – Det vi var skyldiga att utreda var anklagelserna om diskriminering. Det andra är ju någon slags karaktärsbedömning. Huruvida medarbetaren faktiskt

har uttryckt sig stereotyp vill han inte uttala sig om, med hänvisning till att ämnet inte ligger inom hans forskningsområde. – Sedan har jag förstått att den väldigt mörka historien för den romska minoriteten innebär att man inte har någon större tillit till det officiella Sverige. Min uppfattning är att deras arbete inriktats på det sociala: att skapa relationer och förtroende hos vårdnadshavare. **Den tidigare föreståndaren** för Roma kulturklass har upprepade gånger avböjt en intervju med GP. Men i ett mejl – via Södertörns kommunikationsavdelning – förnekar hon bestämt att hon ska ha uttryckt sig på det sätt som framgår av den interna anmälan: ”Jag vill dementera de direkta felaktigheter som nämns i den anmälan ni har citerat”, skriver hon. Hon säger sig ha lyft frågan om undervisning av evolutionsteorin för att ”skapa förståelse” för att den inom vissa religiösa romska grupper krockar med de uppfattningar som finns om hur jorden skapades. ”Det innebär naturligtvis inte att barn inte ska undervisas om evolutionen. Tvärtom”. Hon skriver vidare att berättelser om statliga vitamininjektioner ”florerar på vissa håll” och att hon därför har tagit upp frågor som ”handlar om rykten som kan skapas bland

grupper som historiskt har behandlats illa”. Om påståendet att hon ska ha sagt att ”romsk kultur står i motsats till majoritetssamhällets skola”, skriver den tidigare föreståndaren att undervisningen delvis har handlat om ”de grupper av romska barn som det inte har gått bra för i skolan. Det finns också anledningar till det, vilket studenterna behöver reflektera över.” Hon skriver att många romska barn utsatts för antiziganism i skolan och att skolan därmed har misslyckats med sitt uppdrag. ”Det handlar inte om romsk kultur utan om skolans oförmåga att hantera antiziganism i skolan”. Hon förnekar att hon ska ha uttryckt sig nedlåtande mot gruppen resande: ”Jag har arbetat tillsammans med resanderomer i flera uppdrag och har naturligtvis ingenting mot resanderomer som grupp. Det är ohederligt att påstå att jag som rom skulle angripa andra romska grupper.” **Mia Pettersson** mia.pettersson@gp.se **Sofia Boo** sofia.boo@gp.se **Nästa uppslag:** Madeleine blev den första i sin familj att ta studenten

GP granskar: Experimentet med de romska skolbarnen

- Barnen skulle få en bättre framtid och bli en del av samhället. I stället isolerades de från omvärlden i en avlägsen paviljong, där de undervisades av en familj som många av dem var släkt med. Längre var lärarna obehöriga.
- GP har granskat experimentet med romska skolbarn som trots återkommande kritik fick pågå i drygt 20 år. Granskningen visar att många av eleverna hamnade i missbruk, kriminalitet och ekonomisk utsatthet. För flera av de ansvariga blev klassen däremot en språngbräda till nya och prestigefulla uppdrag.
- Alla barn i Sverige har rätt till en grundläggande utbildning. Det regleras i regeringsformen, men också i Barnkonventionen, vars syfte är att garantera alla barn deras mänskliga rättigheter.

Fakta: Romer i Sverige

- Svenska myndigheter registrerar inte etnicitet, men det finns uppskattningsvis 50 000–100 000 romer i Sverige. Romerna har sedan 2000 nationell minoritetsstatus.

Resande:

- Den äldsta säkra noteringen om resandefolket i Sverige är en anteckning i Stockholms stads tänkebok 1512. Trots att gruppen tillhör den nationella minoriteten romer så är resandefolkets ursprung omdiskuterat. Det finns resande som identifierar sig som romer, medan andra ser sig som en socioekonomisk grupp.

Svenska romer:

- Under femhundra år hölls romer som slavar i Rumänien. Efter slaveriets avskaffande 1856 började flera romska familjer vandra norrut. Runt sekelskiftet invandrade ett tiotal kalderash-familjer till Sverige. Tillsammans med några romska familjer från bland annat Ungern, Tyskland, Frankrike och Ryssland anses de vara ursprunget till befolkningsgruppen.

Finska romer:

- 1637 infördes den så kallade ”zigenare-förordningen”. Romerna skulle lämna landet inom ett visst datum. De romska män som efter det påträffades i landet dömdes till döden – det är den enda gången i svensk historia där dödsstraff tillämpats utan någon rättsprocess. En stor del av gruppen hamnade i Finland där de utvecklade en egen romsk kultur, som inte minst påverkade språket. 1914 införde Sverige ett inreseförbud för romer. Först 1954 fick de komma in i landet igen, och en grupp finska romer började återinvandra till Sverige.

Utomnordiska romer:

- Gruppen har rötter i det forna östblocket och kom som invandrare eller flyktingar främst under 1970- och 1980-talet.

Nyanlända romer:

- Består främst av romer som invandrade till Sverige från Balkan som kommit till Sverige i samband och efter Jugoslavienkriget på 1990-talet.

Nyheter

GP granskar: Experimentet

Madeleine trotsade alla odds – blev den första i familjen att ta studenten

På lågstadiet pekade Madeleine Kaharascho Fridh ut som tjuv på grund av att hon är rom. Efter det beslutar hon sig för att hålla sin romska identitet hemlig – även för sina bästa vänner. Trots det blir hon den första i sin familj att ta studenten. Och hon tror inte att isolering är vägen till att få fler romska barn att gå i skolan. För henne var mötet med barn med annan bakgrund vägen till högre utbildning.

Juni 2004. Äntligen har dagen kommit när Madeleine Kaharascho Fridh får ta på sig den vita studentmössan. Efter tre års hårda studier ska hon springa ut med klasskamraterna från Samskolans ekonomiska program.

Hon blir den första i sin familj att ta studenten. Mot alla odds har hon lyckats. Men hon bär på en hemlighet som ingen av hennes klasskompisar känner till – inte ens hennes närmsta vänner.

– Det var jättejobbigt att hela tiden veta att man inte berättade allting. Det är baksidan av min framgång i skolan. Att jag på ett sätt förlorat lite av mitt språk och min kultur.

Madeleine växer upp på Hisingen tillsammans med sin mamma som tillhör den romska gruppen Kelde-rash.

Mamman hade som barn blivit

omhändertagen och under flera år bott på barnhem och i icke-romska fosterhem. Statliga utredningar har senare visat den diskriminering romer utsattes för och som i sin tur kunde leda till att barnen också omhändertogs och förlorade språk och kultur.

Det tror också Madeleine är anledningen till att hennes mamma aldrig pratade romska med henne.

– Det var ett jättetrauma för henne. Eftersom hon omhändertogs av en svensk familj så lärde hon sig inte romanes sina första år i livet.

Mamman adopteras slutligen av en romsk familj i Göteborg där Madeleine senare föds. Madeleine minns sina första år på Hisingen och middagarna hemma hos mormor och morfar, eller mami och papo som hon säger.

– Mami lagade alltid så goda soppor och olika romska maträtter.

Men en dag i början av 90-talet förändras allt. Madeleine går då i lågstadiet på Rambergsskolan.

– Jag har ett väldigt starkt minne av att det var en klasskompis som sa att det var någonting som hade blivit stulet. Det var något pyttelitet, en penna eller ett suddgummi eller någonting. Och klasskompisen anklagade mig för stöld eftersom jag är rom, eller zigenare som andra kallade mig. Det minnet har jag väldigt starkt med mig.

När den lilla familjen flyttar till en annan stadsdel, väljer hon att hålla sin romska bakgrund hemlig för sina nya klasskamrater. Det kommer hon att göra hela sin skolgång.

– Jag ville undvika att någon annan skulle tänka på mig på det sättet och ha fördomar.

Efter några år på Hisingen flyttar den lilla familjen över älven. De bor i flera olika delar av Göteborg och

Madeleine går på flera olika skolor.

– Jag tänker att det var ett val som mamma gjorde för att öppna världen lite mer för mig.

– Trots sina erfarenheter av stor utsatthet och diskriminering, så har min mamma alltid haft en väldigt optimistisk syn på livet och vilka möjligheter som finns. Hon har alltid intalat mig att jag kan göra saker och att världen står öppen.

Länge har Madeleine inte någon tanke på att studera vidare.

– Mamma jobbade inom restaurang och det var nog det jag trodde var möjligt för mig.

Men när hon börjar på en skola i Askim, träffar hon nya vänner med andra drömmar och mål i livet.

– Det är klart att det har varit inspirerande för mig, eller motiverande kanske framförallt, att få kompisar som har helt andra idéer om vad som är möjligt än vad jag själv hade när jag växte upp.

Hon bestämmer sig för att söka till Samskolans ekonomiska program. Hon blir den första i familjen att läsa vidare på gymnasiet.

– Mamma har bara gått i grundskolan, så jag fick klara mig ganska mycket själv när det gällde studier. Under tiden när jag läste på Samskolan så var stadsbiblioteket mitt andra hem. Där satt jag och pluggade och pluggade och pluggade.

Efter tre års studier kommer den där junidagen 2004 när hon får ta på sig den efterlängtnade studentmössan.

– Jag tror inte att mamma hade riktigt kunnat föreställa sig att jag skulle läsa på gymnasiet. Men hon var jättestolt. Och imponerad.

Efter studenten läser Madeleine vidare på universitetet. Och först i vuxen ålder väljer hon att berätta för sina vänner om sin romska bakgrund.

– Det var någonting som smög sig på i takt med lite större självförtroende och självkänsla.

Hur reagerade dina vänner?

– Jag minns min bästa kompis som jag lärde känna i fyran och som jag fortfarande är vän med. Hon

Årskurs tre blir sista skolfotot där Madeleine använder efternamnet Kaharascho. När hon byter skola efter lågstadiet använder hon bara efternamnet Fridh.

2004 tar Madeleine Kaharascho Fridh från Göteborg mot alla odds studenten. Hon blir även den första i sin familj att fortsätta studera på universitet.

BILDER: PRIVAT

”
Man behöver hitta en balans i att skapa sätt att främja högre utbildning samtidigt som man tillvaratar och främjar språkliga och kulturella uttryck.

Madeleine Kaharascho Fridh

Madeleine Kaharascho Fridh fick aldrig lära sig prata romska men försöker lära sig det av sina barn som nu läser det som modersmål i skolan.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

blev bara väldigt, väldigt förvånad. Och undrade varför jag inte hade berättat tidigare.

Efter studierna har Madeleine bland annat jobbat med barns rättigheter på Rädda barnen och med mänskliga rättigheter på Regeringskansliet. Och mellan 2018–2022 var hon invald i kommunfullmäktige i Stockholm för Feministiskt initiativ.

– Min uppväxt har på olika sätt präglats av ojämlikhet. Så det var ganska naturligt för mig att vilja göra något åt det.

Bara något år innan Madeleine valdes in i kommunfullmäktige, stordade det kring den så kallade Roma kulturklass i samma kommun. Som GP har kunnat berätta – lades klassen ner efter år av varningar och uteblivna resultat.

– Det finns säkert många olika avvägningar som har gjorts, men man har ju uppenbarligen inte lyckats med det som var syftet med den här klassen – att möjliggöra för barnens utbildning. Det är såklart ett misslyckande från alla

som har varit en del av det här, säger Madeleine Kaharascho Fridh.

Till skillnad från Madeleine isolerades barnen i Roma kulturklass från andra skolbarn och gick i en helt egen byggnad med egna lärare.

Hon har förståelse för att romska föräldrar velat skydda sina barn från fördomar och diskriminering de själva upplevt, men tror inte att isolering är rätt väg att gå.

– Det finns mycket forskning som säger att det är när vi möter andra som har olika bakgrunder och social status som vi tillsammans växer och blir bättre. Man behöver ju hitta en balans i att skapa sätt att främja högre utbildning samtidigt som man tillvaratar och främjar språkliga och kulturella uttryck.

Sedan i våras arbetar Madeleine Kaharascho Fridh på Länsstyrelsen i Stockholm med den romska inkluderingsstrategin.

– Det har verkligen varit en enorm resa som fortfarande pågår hos mig kring mitt romska. Från att ha dolt den delen av mig till att verkligen vilja återta den delen av min identitet.

Fakta: Den långsiktiga strategin för romsk inkludering

- Länsstyrelsen i Stockholms län har i uppdrag att fördela statsbidrag till kommuner för att främja romsk inkludering. Bidraget syftar även till att ge kommunerna bättre förutsättningar att arbeta med att främja romsk inkludering, för att göra det möjligt för romer att delta på lika villkor som andra i samhället. Länsstyrelsen ansvarar också för att samordna och följa upp insatser inom strategin för romsk inkludering i hela landet.
  - Regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering sjösattes 2012. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.
- Källa: Länsstyrelsen i Stockholm, Regeringen

– Nu får vi se om jag med mina erfarenheter kan bidra till de här frågorna. Jag tror till exempel att det är jätteviktigt att lyfta förebilder. Det är så lätt att fastna i saker som inte fungerar. Men jag tror det är jätteviktigt också att ha sikte på det som faktiskt har funkat.

Enligt statistik från Skolverket läser färre romska elever modersmål i skolan jämfört med de andra nationella minoriteterna.

Madeleine fick aldrig själv lära sig romani.

– Det är en jättestor förlust. Jag har inte kunnat prata med min mami och papo på vårt gemensamma språk. Man blir lite mittemellan det svenska och det romska. På gott och ont. Men jag hade verkligen velat kunna ha med mig mitt språk.

Men nu läser hennes barn romani chib i skolan.

– Vi försöker att återta och bevara språket.

Enligt den långsiktiga strategin för romsk inkludering är utbildning ”en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma

förbättrade levnadsvillkor för den romska befolkningen”. Men fortsatt finns stora utmaningar. Det syns inte minst i de uppföljningar som återkommande görs av Länsstyrelsen.

Madeleines son föddes 2012, alltså samma år som regeringens 20-åriga strategi för romsk inkludering trädde i kraft. 2032 kommer han alltså vara en av de 20-åringar med romsk bakgrund som enligt strategin ska ha samma möjligheter i livet som icke-romer.

– När vi var på ett studentfirande i år så sa han ”när jag tar studenten ska jag ha den romska flaggan”. Det gjorde mig så himla stolt. Att tänka att han skulle vara den första i min familj som faktiskt tar studenten med den romska flaggan, säger Madeleine.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se